

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ADLİ BİLİMLER ANABİLİM DALI

**KÜLTÜR TARİHİ BOYUNCA ÇOCUK VE KADINLARA UYGULANAN
ŞİDDET İÇEREN GELENEKLER: ADLİ BİLİMLERE ANTROPOLOJİK BİR
BAKIŞ AÇISI**

Yüksek Lisans Tezi

Bensu ALİSİNOĞLU

Çorum-2022

**KÜLTÜR TARİHİ BOYUNCA ÇOCUK VE KADINLARA UYGULANAN
ŞİDDET İÇEREN GELENEKLER: ADLİ BİLİMLERE ANTROPOLOJİK BİR
BAKIŞ AÇISI**

Bensu ALİSİNOĞLU

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Adli Bilimler Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mustafa Tolga ÇIRAK

Çorum 2022

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü
Kabul ve Onay

Bensu Alisinoğlu tarafından hazırlanan "Kültür Tarihi Boyunca Kadın Ve Çocuklara Uygulanan Şiddet İçeren Gelenekler: Adli Bilimlere Antropolojik Bir Bakış Açısı" adlı tez çalışması 19/09/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy **birliği/oy çokluğu** ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Antropoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Seda Karaöz Arıhan

Doç.Dr. Mustafa Tolga Çırak

Doç. Dr. Ayşegül Şarbak

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve ..... sayılı kararı ile .....'ın ..... Anabilim Dalında Yüksek Lisans derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ
Enstitü Müdür V.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Bensu ALİSİNOĞLU

**KÜLTÜR TARİHİ BOYUNCA ÇOCUK VE KADINLARA UYGULANAN ŞİDDET İÇEREN
GELENEKLER: ADLİ BİLİMLERE ANTROPOLOJİK BİR BAKIŞ AÇISI**

Bensu ALİSİNOĞLU

ORCID: 0000-0002-0887-3274

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2022

ÖZET

Dünya üzerindeki bütün toplumlarda cinsiyetlerin kültürel ve sosyal olarak yerleşik beklentilerine ve davranışlarına dayanan uygulamalar bulunmaktadır. Geçmiş zamanlarda dâhil olmak üzere özellikle günümüz toplumunda kadın ve çocukların üzerinde gerek psikolojik, gerekse fiziksel anlamda bir şiddet giderek artmaya devam etmektedir. Şiddet ve istismar biçimleri genellikle kadınların ve çocukların cinsiyetler arası eşitliğini, güvenliğini, haysiyetini, öz benliklerini ve temel haklarını kabul etmeyen insan hakları ihlallerinin en yaygını olarak görülmektedir. Yapılan tez çalışmasında kadın ve çocuklara uygulanan zararlı geleneklerin temeline inilmiştir. Bu çalışmanın yapılma sebebi geçmiş zamanlardan günümüze kadar olan süreçte kültürlerin, normların, dinlerin ve değerlerin farklı yorumlanarak kadın ve çocuklara zarar verilmesidir. Yaşanılan çevreler ne kadar değişirse değişsin toplumların genelinde yıkılamayan tabular mevcut. Örnekten yola çıkarsak insanlar yaşamları boyunca inanışları uğruna birçok uygulama gerçekleştirmiştir. Ancak birilerini kurban ederken bir zamanlar kendilerinin de onların yerinde olduğunu ve aynı istismarı kendilerinin de yaşadıklarını unutarak zararlı gelenekleri günümüze taşımışlardır. Çalışmamızın asli amacı insanın en temel hakkı olan yaşama hakkının gelenek adı altında tehlikeye atıldığını göstermektir. Her geleneğin uygulanmaması gerektiği gibi, hukukun ve yasaların yeri geldiğinde insanların inanışlarının önünde tutulmasının doğru olmasıdır. Yaşamın doğum ile başladığı düşünülürse bebeklikten yetişkinliğe kadar olan süreç içerisinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre kasten ve yasadışı her türlü şiddet suçtur. Kültürel (sosyal) antropoloji ve Adli bilimlerin kesişim noktası bu kısım olmuştur. Böylelikle sadece kendi alanında değil diğer birçok bilimlere de katkı sağladığı görülmektedir. Adli bilimler ise

adaletin tecellisi amacıyla yararlanılan tüm bilim dallarını kapsamaktadır. Bu çalışmada bahsedilen her türlü zararlı uygulama insanların bedeni ve ruhu üzerinde, herhangi bir tedavi amacı olmaksızın, mağdurların sağlığı ve insan hakları üzerinde olumsuz etkisi olan kültürel veya geleneksel nedenlerle kasıtlı olarak yapılan tüm uygulamaları içermektedir.

Anahtar Kavramlar: Gelenek, toplum, Antropoloji, hukuk, istismar

Bilim Kodu: 113801

VIOLENT TRADITIONS APPLIED TO CHILDREN AND WOMEN THROUGHOUT CULTURAL HISTORY: AN ANTHROPOLOGICAL PERSPECTIVE TO FORENSIC SCIENCE

Bensu ALİSİNOĞLU

ORCID: 0000-0002-0887-3274

HİTİT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

May 2022

ABSTRACT

There are practices based on culturally and socially established expectations and behaviors of genders in all societies around the world. Violence against women and children, both psychological and physical, continues to increase, especially in today's society, including in the past. Violence and forms of abuse are often seen as the most common human rights violations that do not acknowledge the gender equality, safety, dignity, self-esteem and fundamental rights of women and children. In the thesis study, the basis of harmful traditions applied to women and children has been reached. The reason for this study is to harm women and children by interpreting cultures, norms, religions and values differently in the process from past times to the present. No matter how much the living environments change, there are taboos that cannot be broken across societies. Starting from the example, people have done many practices for the sake of their beliefs throughout their lives. However, while sacrificing someone, they forgot that they were once in their place and that they experienced the same abuse, and they carried harmful traditions to the present day. The main purpose of our study is to show that the most fundamental right of man, the right to life, is endangered under the name of tradition. Just as every tradition should not be applied, it is right to keep the law and laws ahead of people's beliefs when appropriate. Considering that life begins with birth, every kind of deliberate and illegal violence is a crime according to the European Convention on Human Rights, from infancy to adulthood. This section has been the intersection point of cultural (social) anthropology and forensic sciences. Thus, it is seen that he contributes not only to his field but also to many other sciences. Forensic sciences, on the other hand, covers all branches of science used for the manifestation of justice. All kinds of harmful practices mentioned in this study include all practices that are done intentionally for

cultural or traditional reasons that have a negative impact on the health and human rights of the victims, without any therapeutic purpose.

Key words: Tradition, Society, Law, Anthropology, exploitation

Science Code: 113801

TEŐEKKÖR

Tez alışmam boyunca bana yol gösteren, yoğun işinin ortasında bile ğrencisi ile ilgilenebilen ok saygıdeğer hocam Doç. Dr. Mustafa Tolga ırak 'a, desteklerini üzerimden hiç ayırmayan her kararımda arkada hissettiğim annem, babam ve ablama, tez ile uğraşırken bana hep yardım eden bütün stresimi hafifleten arkadaşlarıma teőekkürü bir borç bilirim.

Bensu ALİSİNOğLU

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
RESİMLER DİZİNİ	xiii
HARİTALAR DİZİNİ.....	xiv
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

1.1.Kültür Tanımı.....	3
1.1.1.Kültür kavramının özellikleri.....	4
1.1.2.Kültürün toplumdaki yeri.....	6
1.2.Gelenek ve Görenek Nedir?	6
1.2.1.Kültür ile gelenek ayrımı	7
1.3.Kültürel (Sosyal) Antropoloji.....	7
1.4.Şiddet Kavramı.....	8

2. BÖLÜM

KAVRAM TANIMLARI

2.1.Suç ve Ceza Kavramı.....	10
2.1.1.Suç nedir?.....	10
2.1.2.Ceza nedir?..	13

	Sayfa
2.2.İstismar Kavramı	14
2.2.1.Fiziksel istismar	15
2.2.2.Cinsel istismar	16
2.2.3.Duygusal istismar	17
2.2.4.İhmal	18
2.3.Çocuk Hakları Kavramı	20

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1.Çocuk Haklarına Aykırı Gelenekler	22
3.1.1.Bacha bazi - Afganistan	22
3.1.2.Yaşayan tanrıça – Kumari	25
3.1.3.Kız çocuklarının diri diri gömülmesi	30
3.1.4.Mermi karınca eldiveni	32
3.1.5.Erken evlilik	35
3.1.6.Meme ütüleme	37
3.1.7.Trokosi geleneği	39
3.2.Kadınlara Uygulanan Gelenekler	40
3.2.1.Sati geleneği – Hindistan	41
3.2.2.Kadın sünneti	42
3.2.3.Chhaupadi geleneği	47
3.2.4.Devadasi - kadınların tapınaklara sunulması	49
3.2.5.Töre cinayetleri	51
TARTIŞMA VE SONUÇ	53
KAYNAKÇA	57

TABLULAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Kültür değişmesi.....	5
Tablo 4.1. Kadınlara uygulanan insan hakların aykırı gelenekler	54
Tablo 4.2. Çocuk haklarına aykırı gelenekler	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Şiddet döngüsü.....	9
Şekil 2.1. Suçun unsurları.....	12
Şekil 2.2. İhmal türleri.....	19
Şekil 3.1. Kadın sünnetinin anatomik görseli.....	46
Şekil 4.1. 2018 yılına ait gazete küpürü.....	55
Şekil 4.2. 2022 yılına ait gazete küpürü.....	56

RESİMLER DİZİNİ

Resim	Sayfa
Resim 3.1. Bacha bazı geleneğinde dans eden erkek çocuk.....	23
Resim 3.2. Yaşayan tanrıça kumari.....	27
Resim 3.3. Kumarinin yaşamını sürdürdüğü ev	28
Resim 3.4. Kumarinin halkı selamlaması.....	28
Resim 3.5. Kumarinin tanrıça olarak ilk günü.....	29
Resim 3.6. Hindistan'da kız bebeğin maddi yük olarak görüldüğü için gömülmesi.....	32
Resim 3.7. Mermi Karınca.....	33
Resim 3.8. Mermi karınca eldiveni.....	34
Resim 3.9. Meme ütüleme	39
Resim 3.10. Ewe etnik grubu.....	40
Resim 3.11. Sati geleneğinin temsili uygulaması.....	41
Resim 3.12. Rammohun Roy.....	42
Resim 3.13. Mısır duvar kabartmasında firavun sünneti.....	43
Resim 3.14. Eski dönemlerde Avustralya'da kullanılan sünnet bıçağı.....	44
Resim 3.15. Kadın sünneti olmuş bir genç kız.....	45
Resim 3.16. Chhaupadi kulübesi.....	48
Resim 3.17. Chhaupadi geleneğinin ölümle sonuçlanması	49
Resim 3.18. Devadasi geleneğinde dans eden kadın temsili	50

HARİTALAR DİZİNİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. Dünyada Erken evlilikler.....	36
Harita 3.2. Kamerun Cumhuriyeti	38
Harita 3.3. Türkiye’de töre cinayetinin yaşandığı yerler	51

GİRİŞ

İnsan, dünyada var olduğu zamandan itibaren hep bir arayış içerisinde girmiş ve ihtiyaçlarını, inanışlarını en önemlisi ortama olan ruhsal ve fiziksel adaptasyonunu bunun üzerine kurmuştur. Beslenmek, barınmak, temel gereksinimleri için avcılık ve toplayıcılığı, kendilerine özgü dilleri keşfetmişlerdir. Çeşitli uygarlıklar ve medeniyetler kurup, günümüze kadar olan zaman diliminde aralarındaki ilişki değişip gelişmiştir. Böylelikle insanlar içerisinde kendi toplumlarına özel gelenek, görenek ve ritüelleri kuşaktan kuşağa aktararak günümüze taşımışlardır. Bunların sonucunda da insanların aslında çeşitli gereksinimlerini karşılamak amacı ile 'kültür' kavramının oluşmasını sağladıkları görülmektedir.

Toplumların sosyal kimliğini oluşturan kültür, insanların yaşam alanlarında bireysel veya toplu halde uyguladıkları maddi ve manevi sistemlerin bütünü olarak tanımlanabilmektedir. Maddi anlamda kültür, yaşam için gerekli olan her şeyi içerisinde barındırırken, manevi anlamda kültür soyut kavramları yani gelenekleri içerisinde barındırmakta olup toplumlara göre değişen kısım bu noktada oluşmaktadır. 'Gelenek', bir toplumda atalara saygıdan, alışkanlıklardan, kültürel kalınlardan dolayı devam ettirilen inanış töre ve davranış sistemi olarak tanımlanabilmektedir. Kültür ve gelenek kavramlarının en önemli ayrım noktası burada oluşmaktadır. 'Görenek' kavramını diğer iki kavramdan ayıran nokta ise, herhangi bir uygulamanın sırf geçmiş zamanlarda var olduğunun bilinmesinden dolayı gelecek kuşaklarda yararlı ya da yararsız olup olmadığının önemini olmaması üzerine amacın sadece gelecek nesillere aktarılmasıdır. Her görenek yararlı olmadığı gibi bazıları yasalar tarafından yasaklanmış olmasına rağmen uygulanmaya gelmektedir. Gelenek ve göreneklerin büyük bir çoğunluğunun kadınlar ve çocuklar üzerinde uygulandığı görülmektedir. Yaşamın doğum ile başladığı düşünülürse bebeklikten yetişkinliğe kadar olan süreç içerisinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre kasten ve yasadışı her türlü şiddet suçtur. Kültürel (sosyal) antropoloji ve Adli bilimlerin kesişim noktası bu kısım olmuştur. Kültürel (sosyal) antropoloji, kendini bilimsel alanda var olduğunu kanıtlayana kadar insan hakkında çeşitli bilgi birikimleri kazanmıştır. Böylelikle sadece kendi alanında değil diğer birçok bilimlere de katkı sağladığı görülmektedir. Adli bilimler ise adaletin tecellisi amacıyla yararlanılan tüm bilim dallarını kapsamaktadır.

Bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak dünya genelindeki ve ülkemizdeki farklı kültürlerden insanların uyguladığı gelenek ve göreneklerin bazen suç teşkil ettiğini göstermek amacı ile yazılmıştır. Geçmişten günümüze gelen süreç içerisinde bazı toplumlarda, gözden uzak olan kabilelerde öncelikle çocuk olmak daha sonrasında çocukluktan yetişkinliğe geçmek, kadın olmak her zaman kolay olmamıştır. Bu nedenle var olan göreneklerin nereden doğduğu, hangi kesim üzerinde uygulandıkları ve günümüz ceza hukuku sistemine göre suç sayılma derecesi, uygulandığı takdirde verilebilecek cezalar ve bunların sonucunda doğabilecek problemlerin neler olduğuna dair antropolojik bir perspektiften adli bilimlere katkıda bulunulmuştur.

Tarih boyunca kadınlar ve çocuklar üzerinde uygulanan geleneklerin bazılarının yasaklanmış olmasına rağmen eylemin gerçekleştirilmesi durumunda uygulanabilecek hukuki yaptırımlar bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Söz konusu bahsi geçen araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Gelenekler ve görenekler hukuki açıdan suç teşkil eder mi?
2. Kadınlar ve çocuklar üzerine uygulanan gelenek ve görenekler şiddet içeriyorsa aşamaları ve türü nedir?
3. Bahsi geçen gelenek ve görenekler ülkede yasaklanmış ve hala uygulanmaktaysa içerisinde bir de şiddet yahut istismar barındırıyorsa uygulanabilecek hukuki yaptırımlar nelerdir?
4. Geçmişte uygulanan gelenek ve göreneklerin günümüz ceza hukukuna göre karşılığı nelerdir?
5. Günümüzde medeni hukuk yaptırımları kadın ve çocuklara karşı işlenen suçları engelleme de etkisi nedir?

Gelenek ve görenekler, kültürel açıdan incelendiğinde ilkel toplumlardan günümüze kadar topluma yararlı diye aktarılarak bir miras niteliğinde gelmiştir. Ancak her gelenek ve görenek eski zamanlardan günümüz modern zamana ulaştı diye yararlı değildir. Geçmiş zamanlarda dâhil olmak üzere özellikle günümüz toplumunda kadın ve çocukların üzerinde gerek psikolojik gerekse fiziksel anlamda bir şiddet giderek artmaya devam etmektedir. Ancak atlanılan bir şey vardır ki şiddet sadece kasıtlı yapılmamakla birlikte ülkelere göre değişen gelenekler ile de kadın ve çocuklar üzerinde büyük travmatik baskılar oluşturmaktadır. Hatta öyledir ki bunlardan bazıları uygulandığında bireyi ölüme götürebilmektedir. Bu çalışmanın amacı bazı gelenek ve göreneklerin geçmiş zamandan beri uygulanıyor olmasına rağmen insanlara zarar verebildiğini göstermektir. Yine bu tezin bir başka amacı "Bahsi geçen gelenek ve göreneklerin uygulanması medeni kanunda nasıl bir hukuki yaptırım sağlamaktadır?" sorusuna cevap aramak olmuştur. Tezin önemi ise antropoloji ve adli bilimlerin birçok alanda beraber çalışmaktadır. Bu çalışma ile Kültürel antropologların çalışma alanı olan kadın ve çocukların maruz kaldığı şiddet olgusunun adli bilimlerin açısından da irdelenerek bilime katkı sağlamaktır. Yapılan bu çalışma ile adli bilimlere farklı bir perspektiften katkı sağlanacaktır.

Bu çalışma literatür ve kaynak araştırması kullanılarak yapılmış olup, ulusal, uluslararası ve teknolojik kaynakların tümünden yararlanılmıştır. İlkel toplumların gelenek ve göreneklerinden başlayarak günümüz modern toplumun gelenek ve göreneklerinin işlenişlerine, suç niteliği taşıyıp taşımadığına, ceza hukukuna göre uygulansaydı yahut uygulanması hala devam eden geleneklere yapılacak yaptırımlar araştırmanın ana konusu olarak ele alınmıştır.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR TARAMASI

1.1. Kültür Tanımı

Kültür sözcüğünün oldukça eskiye dayanan bir tarihçesi vardır. Kavram Fransızca *Cultura*'dan gelmekte olup, Latince'de, *Colere*, sürmek, ekmek, biçmek anlamına gelirken *Cultura* Türkçedeki "ekin" anlamında kullanılmaktaydı (Journet, 2009). Sözlük anlamı olarak kültür kavramı; "Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü(<https://sozluk.gov.tr/>)." şeklinde açıklanmaktadır.

Kültür kavramı birçok toplumun farklı özelliklerini bünyesinde barındıran geniş bir çerçeveden oluşmaktadır. Toplumların yapıtaşlarını oluşturan insanların bireysel yaşantılarında sosyal kimliklerini göstermektedir. Bu nedenle kültürün yorumlanması bireyden bireye yahut araştırmanın konusuna göre değişiklik gösterebilmektedir. Kültür kavramının gelişimi ve kullanımı, insanların toplum, toplumsal değişim ve ideal toplum hakkındaki inançlarıyla ve değerleriyle ilişkilidir. Antropologlar 19. yüzyıl antropologlarından *Tylor*'un klasik tanımına dayanarak, yalnızca insanlığın kültüre sahip olduğu öncülünden yola çıkar (Billington ve ark., 1991).

İnsanın hikâyesi, dört milyondan fazla yıl önce Doğu Afrika ovalarında başlamıştır. Yıllar boyunca taş aletler, ilk hominid fosillerine atfedilen tek gerçek kültür kanıtıydı. Örneğin ilkel toplumlarda da cinsiyete dayalı iş bölümü söz konusu olmaktadır. Erkeklerin avcılık ile ilgilenirken, kadınların ise evlerine yakın bulunan bölgelerden toplayarak getirdiği yiyecekler sayesinde saygınlık derecelerini arttırdığı araştırmacılar tarafından gözlemlenmiştir (Aslıtürk ve Dikyar, 2017). Böylelikle anlaşılmaktadır ki en ilkel toplumlar bile kültür kavramına hâkimdirler. Bu ilkel toplumlar doğaya olan bağlılıklarından dolayı ve çeşitli yaşamsal faaliyetlerinin ilerleyebilmesi için ellerinde ki imkânların izin verdiği sınırlar içerisinde kullanabilecekleri aletleri üretmişlerdir. Ancak kullanılan aletlerin yetersizliği ve basitliği, eğitimin hiç olmaması yahut geleneksel eğitimin hâkim olması, akrabalığa dayanan sosyal örgütlenmeler ve bununla birlikte nüfusun azlığı gibi etkenler *ilkel kültür* kavramını oluşturmaktadır (Tezcan, 2008). İlkel kültür kavramını ortaya çıkartan ilk isim Edward B. Tylor'dır. Tylor'a göre ilkel kültür, "*kültürel gelişmişliği veya gelişim eksikliği ne inanılan bir toplum ve ruhlara inanç gibi çağdaş yerli ve diğer dini verilere referans*" olarak tanımlanmaktadır. Tarihe bakıldığı zaman kültür değişime uğramadan önce insanların ruhsal, dinsel ve büyüsel ritüel uygulamalarında daha ağır bastığı ve bunun üzerine bazı geleneklerin günümüze kadar uzandığı görülmektedir.

Edward B. Tylor, kültürel antropolojinin kurucusu sayıldığı için kültür tanımını ise "kültür ya da uygarlık bir toplumun üyesi olarak insanlığın öğrendiği bilgi, sanat, gelenek, görenek ve

benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür.” şeklinde yorumlamıştır (Kroeber, 1952). Daha sonra Tylor’ın bu savını destekler nitelikte *Amerikalı antropolog Kroeber*, dünyada hiçbir kültürün biyolojik miras bırakma yeteneğine sahip olmadığını vurgulayarak, kültürün öğrenildiği ve toplumlarda gruplar ve bireyler yoluyla iletildiği saptamasını yapmıştır (Kroeber, 1952). *G. Devereux* için kültür, sosyal olarak aktarılabilir olan öğrenilmiş insan davranışlarının bütünüdür. Onun için hem kültürü hem de bireyin kültürü nasıl gördüğünü incelemek önemlidir (Pouthier, 2017). *Kimbal Young’a* göre kültür dünyası, var olduğu süre boyunca doğayı ve kendisini nasıl yöneteceğini öğrendiği için insanın kendi yaratımı şeklindedir. *Juan D. Delius’a* göre ise kültürün tanımı: Bir popülasyonun karakteristiği olan geleneksel davranışlar bütünü şeklindedir. *Margarita Azavedo* kültürün değerler ve inançlar açısından bazı durumlarda toplumun gelişimini engelleyebileceğini savunmaktadır (Thakur, 2020).

Kluckhohn, kültürün bazı yönlerinin sadece belirli gruplara hitap ettiğini öne sürmüştür. Örneğin kuşak, cinsiyet, iş ve sınıf gibi unsurlar temelinde farklılaşan gruplara ilişkin olmasına karşın, tüm yönlerinin birbirleriyle ilişkili olduğunu ve bir bütün oluşturduğunu aktarmıştır. *Kluckhohn* Öte yandan kültürün, bu bütünlüyle kusursuz bir biçimde birleşmesinin zorunlu olmadığını vurgulamaktadır. *Parsons’a* göre antropologların tabiriyle, bireylerin toplumsal kurumları oluşturan “toplumsal eylemi”, kültürel sistem içinde belirlenmiş değerlere ve normlara dayanan seçimleri içerir. Basit bir biçimde ifade edilirse, insanlar belli bir koşulda onlardan beklendiği gibi davranır, çünkü toplumun normlarını ve değerlerini, yani kültürünü benimsemişlerdir (Billington ve ark., 1991).

Williams, kültür kavramını 19. yüzyılda ahlaksal etkinliklerin toplumun geri kalanından ayrılıp yeni toplumsal ilişki türleri arayışı olduğunu vurgulamıştır (Williams, 1963).

Birey, kültürün yaratıcısı sayıldığı için bu kavramı sosyal, politik ve ekonomik olarak etkileyebilecek bazı benmerkezci (egosantrizm) özelliklerle dolu olabilir. Böylelikle bireyin kültüre uyguladığı şey, kültürün bireye uyguladığı şey kadar önemli ve zorlayıcıdır. Dolayısıyla kültür, doğası gereği ilerici veya gerici olabilmektedir (Thakur, 2020).

1.1.1. Kültür kavramının özellikleri

Bir bütün olarak bakıldığında insanlar yaşamlarını devam ettirebilmek için kültür kavramını ortaya çıkarmışlardır. Antropoloji, insanları, etnik grupları ve yaşam biçimlerini her açıdan inceleyen bir bilim dalı olduğu için kültür kavramı da antropologlar için çok önemli olmuştur.

Kültür kavramı kendi arasında *maddi* (somut) ve *manevi* (soyut) olarak 2 ye ayrılmaktadır: *Maddi kültür*, insanların kültürlerini tanımlamak için kullandıkları fiziksel nesnelere, kaynakları ve mekânları ifade eder. Bir kültürün fiziksel yönleri, o kültürün barındırdığı üyelerin davranışlarını ve algılarını tanımlamaya yardımcı olmaktadır.

Manevi kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayırt etme imkânı veren, toplumsal ilişkilerden kaynaklanan sistem, inanç ve belirli davranışların yapılış biçimleridir. Kolayca müşahede ve teşhis edilemeyen değerleri, normları, toplumsal ve ekonomik örgüt sistemlerini, ahlak kavramını, idealleri ve inanç sistemlerini bünyesinde barındırmaktadır (Arslanoğlu, 2000).

Bütün hayvanlar öğrenme yeteneğine sahiptirler. Kazandığı alışkanlıkları ve öğrendiği yeni bilgileri tümüyle bir sonraki kuşaklara aktarabilen tek varlık ise insandır. Kültür içgüdüsel ve kalımsal değil, her bireyin doğduktan sonraki yaşantısı içinde kazandığı alışkanlıklardır. Bu durumda kültürün öğrenilebilir yanını ortaya çıkarmaktadır (Güvenç, 2000).

Kültür aynı zamanda bütünleyicidir. Uyum sürecinin bir ürünü olarak, belli bir kültürün öğeleri uyumlu ve bütünleşmiş bir sistemi oluşturmak eğilimindedirler. Bütünleşme bir yön ve idealdir. Fakat gerçekleşmesi uzun zaman alır. Kültürün bütünleştirme süreci, sosyo-kültürel değişimin yol açtığı çatışmaları uzlaştırıp kapatmaya çalışır (Güvenç, 2000).

Kültürler zaman boyutu içinde doğal çevreye uyum gösterirler. Toplumsal şartlar ve ihtiyaçlar değiştikçe geleneksel çözüm yollarının sağladığı doyum düzeyi de azalır ve değişir. Değişen şartlar karşısında ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayacak ve sorunları çözecek yeni yol ve yöntemler veya araçlar oluşturulur. Kültür, yeni ihtiyaçlar ve sorunlar karşısında insanların geliştirdikleri yeni fikirler ve icatlarla değişime uğramaktadır (Turhan, 1969).

Kültürün değişmesini dört faktör içinde incelemek mümkündür (Güvenç, 2000) (Tablo 1.1.).

Tablo 1.1. Kültür değişmesi

KÜLTÜR DEĞİŞMESİNİN FAKTÖRLERİ			
Değişmeyi Kolaylaştıran	Değişmeyi Zorlaştıran	Serbest Kültür	Zorunlu Kültür
Faktörler	Faktörler	Değişmeleri	Değişmeleri
Toplumun değer ve inançları ile çatışmayan yeni kültür öğelerinin daha kolay benimsenmesi	Kapalı toplum yapısına sahip olmak	Değişimin toplum yararına olması	Kültür değişiminin zora dayalı bir biçimde olması
Gelişmiş toplumlarda kültürel değişmelerin daha kolay olması	Maddi ve manevi kültür öğeleri arasında güçlü bir bağ bulunması	Değişim hakkında baskı ve zorlamanın olmaması	Kültürün benimsenmemiş içselleştirilmemiş olması
Farklı toplum ilişkilerinin sıkı ve devamlı olması	Değişime elverişli ortamın olmaması	Değişimin toplumsal açıdan sağlıklı ve dengeli olması	Farklı kültürlerle sahip iki toplumdan birinin diğerine kendi kültürünü dayatması
Çocukluk ve gençlik çağının kültürel değişmeye açık olması	Köklü alışkanlıkların ve geleneklerin bulunması	Değişimin toplum üyelerince benimsenmesi	İdari egemenliğe sahip bir grubun farklı kültürleri zorla kabul ettirmesi
	Dogmatik inanışlara sahip olunması		Savaş ve işgallerde zorla baskı uygulanması

Kültür, temel biyolojik ihtiyaçları ve bunlardan doğan ikinci derecedeki ihtiyaçları, çoğu zaman ve önemli ölçüde karşılamaktadır. Kültürel anlamda doyum, alışkanlıkları destekler ve pekiştirir. Psikoloji bilimi, ancak doyum verici olduğu sürece, alışkanlıkların devam ettiğini göstermiştir. Kısaca kültürün ihtiyaçları karşılaması bize kültürün bazı ortak noktalarının varlığını ispatlamaktadır (Bozkurt, 1979).

Kültür öğrenilir, alışkanlık haline getirilir ve nesilden nesile aktarılır. Kültürün temel aktarma aracı dildir. Çünkü toplumda oluşturulan bütün kültür unsurları sözlü veya yazılı dille daha sonraki nesillere aktarılır. Kültürden söz edildiğinde insanlar öncelikle töreleri düşünür. Çünkü kültür kavramının sürekliliğini gelenek ve görenekler oluşturmaktadır. Aynı zamanda kültür, sembeler aracılığı ile aktarılır ve kuşaktan kuşağa bir miras olarak kalır (Tezcan,2008).

Kültür, çoğunlukla, ideal kurallardan ve davranış örüntülerinden oluşur. Birey, kültürel kuralı ve kurala uymayan davranışları hemen tanır. İdeal, olması gerektir. İnsanların toplum halinde yaşamalarını belirleyen yazılı ve yazılı olmayan kurallar kültürün bütünlüğünü ve devamlılığını sağlar. Çünkü kurallar sayesinde kültürel birikim sağlanır ve yeni nesillere aktarılır. İnsanlar kurallar sayesinde çalışır ve kültür öğelerini oluştururlar (Bozkurt, 1979).

1.1.2. Kültürün toplumdaki yeri

Toplum, aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümü olarak tanımlanmaktadır. Toplumu oluşturan gruplar fonksiyonel olarak birbirinden farklı olsalar da kabullendikleri maddi ve manevi değerler ile yaşam biçimleri benzerdir (Nişancı, 2012).

Kültür bir toplumu şekillendiren en önemli kavramdır. Toplumun yüzlerce, binlerce yıldan beri oluşturduğu amaçların, beklentilerin, değerlerin, inançların, duygu ve düşüncelerin bir arada olduğu üründür (Akın, 2011). Dünya üzerinde toplumlar, tarih boyunca kendi medeniyetlerini, sözel ve yazılı ortam yaratıcılıkları düzeyinde kurdukları hayat tarzını toplum düzenine dayalı oluşturdukları kurumlar ve ürünler ile inşa etmişlerdir. Toplum hayatı bütün bu yeni oluşumların yarattığı istemleri karşılayabilecek yapılanmalara, kurumlaşmalara, terkiplere yönelir. Toplum içerisinde ilerleme, değişim ve yeni gelişme süreçleri yaşanır. Toplum yaşantısında süreklilik, özgün yapı özelliklerini yitirmeden bu yeteneğin varlığını sürdürmesidir. Ayrıca toplum yaşantısında ortaya çıkan faaliyetlerin ürettiklerini incelemek ise sadece 'medeniyet/kültür bilimi' gibi kavramlar tarafından gerçekleştirilmektedir (Yıldırım, 2000).

1.2. Gelenek ve Görenek Nedir?

Gelenek ve Görenek kavramları bir toplumda, çok eskilerden kalmış olmaları dolayısıyla bireye yararı ya da zararı gözetilmeksizin saygınlık amacı ile kuşaktan kuşağa iletilen ve

yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, bilgiler, töreler ve davranışlar bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Karadeniz, 2007). B. Malinowski, gelenek ve görenek kavramlarını 'yabanıl' (ilkel) toplum ile günümüz halkını kıyaslayarak açıklamıştır:

“Günümüz antropologlarının gündeminde halkın geleneklerine ve göreneklerine büyük saygısı olan, bunların gereklerine kendiliğinden uyan insanlar olmakla beraber yabanıl olarak nitelendirilen ilkel halkın ise gelenek buyruklarının “kölece”, “farkında olmadan”, “kendiliğinden” kamuoyuna ya da doğaüstü cezalara karşı besledikleri korkuyla boyun eğmeleri bulunmaktadır (Malinowski, 1926:17-55).”

Kurallar ve davranış kalıplarının toplamlarını bir gelenekler bütünü olarak tanımlarsak, yerlilerin bunların hepsine karşı güçlü bir saygı duyduklarının, başkalarının onayladığı şeyleri yapma eğiliminde olduklarının ve geleneklerinin çizdiği yolun dışında bir yola sapmayacaklarının kuşku götürmez bir gerçeklik olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Alışkanlığın gücü, geleneksel buyruklar karşısında duyulan saygılı korku ve bu korkuya duygusal bağlılık, kamuoyunu memnun etme isteği; işte bütün bunlar, geleneği ve göreneği, salt olduğu için uyulması gereken bir öge niteliğine büründürmektedir. Dostlarla ilişkide yahut başka insanlarla ilişkilerinde nasıl davranılacağını belirleyen kurallara dahi uyulmasının nedenini bu kurallara uymayan kişinin başkalarının gözünde gülünç, beceriksiz, toplumsal açıdan kaba sayılacağından ve kendisini böyle hissedeceğinden kaynaklanmakta olduğu yorumlanmaktadır (Malinowski, 2003).

1.2.1. Kültür ile gelenek ayrımı

İnsanın, geçirilen tarih boyunca biriktirdiği maddi ve manevi her şey kültürü oluştururken, özel bir önemi yahut sembolik bir anlamı olan belirli gruplar içerisinde kalan ve nesilden nesile aktarılan yararlı ya da zararlı davranış biçimi geleneği oluşturmaktadır. Gelenekler genellikle birçok nesilde aynı kalmayı sürdürürken, kültür zamanla değişime uğrayabilmektedir. Bu değişim bazen hızlı bir biçimde oluşurken bazen de çok yavaş bir biçimde süre gelebilir. Kültür büyük bir sosyal bir grupta görülebilirken gelenek ise kültürden daha küçük bir grup içerisinde görülmektedir. Kültür bir bireyin sosyal yaşantısını kapsarken, gelenek genellikle dini yönünü ön planda tutmaktadır. Kültür yazı yahut görsel bir bilgi olarak aktarılabilirken, gelenek genellikle hikâye gibi sözlü olarak aktarılabilir (Göçer, 2012).

1.3. Kültürel (Sosyal) Antropoloji

Kültürel (sosyal) antropoloji, bireysel odaklı davranışların aksine gelenekleri vurgulamaktadır. Karmaşık ilişkiler içinde bir topluluğun kültürünü oluşturan eylem,

düşünce ve duygu biçimlerini gözlemlemeyi amaçlamaktadır. Toplumun sahip olduğu geleneklerin taşıyıcısı olan fikirlerin değişimlerini incelemektedir (Sapir, 1932). Bir kültürün parçaları olan farklı toplumların kültürlerini, yaşam biçimlerini, fikirlerini, eğitimlerini, dinsel törenlerini, evliliklerini, iletişimlerini, gelenek ve göreneklerini kısacası insanın yaşamı boyunca uyguladığı ve ürettiği her şey ile kültürel (sosyal) antropoloji ilgilenmektedir. Aynı zamanda antropologlar taş devrinden günümüz toplumlara kadar olan süreçte kültürün geçirdiği evrimi ve gelişimindeki konularıyla ilgilenmektedir. Etnografi ve Etnoloji, kültürel (sosyal) antropolojinin alt dalını oluşturmaktadır. Etnografi, bir toplum ya da kültürü saha çalışması üzerine dayandırarak tüm detaylarıyla ele alıp veri toplamaktadır. Etnoloji ise toplumların kültürlerini karşılaştıran bilim dalıdır (Akn,2011).

Kültürel (sosyal) antropoloji, birbirinden farklı toplumların yaşayış biçimlerini, toplum yapılarının oluşumlarını ve gelişimlerini incelemektedir. Metodolojik açıdan çok geniş olduğu için nitel ve nicel metotları bir arada kullanmaktadır. Böylelikle kültürel (sosyal) antropolojinin alan araştırmasına bağlı bir bilim dalı olduğu anlaşılmaktadır (Bostan, 2016). Kültürel (sosyal) antropolojinin bir diğer icadı ise toplum tarafından çıkarılan bazı sorunlara bireylerin kültürel biçimlerde gösterdikleri tepkileri gözlemlemektir. Aynı zamanda antropologlar geçmiş ve günümüz kültürlerinin karşılaştırmasını da gerçekleştirirler (Beals ve ark, 1991).

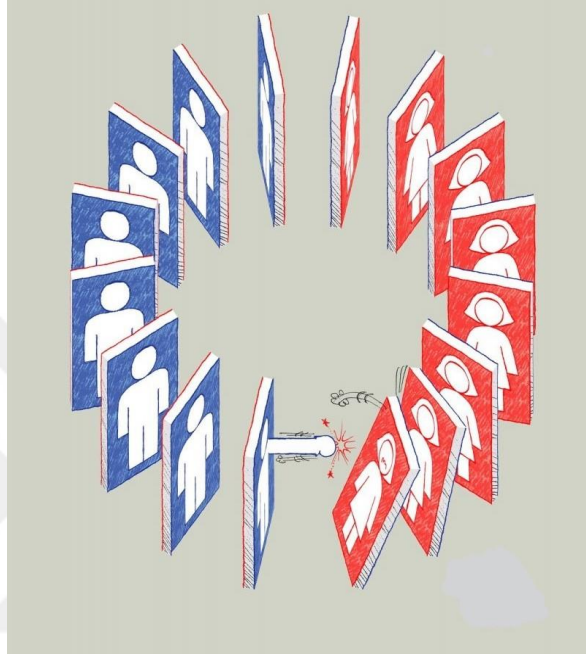
Kültürel antropologlar her zaman toplumun inanç ve anlayışlarıyla yakından ilgilenmektedir. Böylelikle sahada çalışma yaparken yerlilerin gelenek ve inançlarının önüne geçebilecek zorlukların farkında olarak, bireylerden alınan ifadeleri tek tek kontrol etmek için çaba göstermektedir. Bu zorlukların sebebi ise temel kalıpların tamamen açık ve ulaşabilir olmamasıdır (Sapir, 1932).

1.4. Şiddet Kavramı

Şiddet kavramının kökü Fransızca'da "Violence" kelimesinden gelmektedir. Bir kimseye zoraki güç ve baskı uygulayarak istenilen bir eylemi yapması ya da yapmaması şeklinde tanımlanmaktadır (Kocacık, 2011). Leroi - Gourhan, şiddetin ilk maymunlardan olan Australopithecuslardan beri evrimsel süreçte var olan bir kavram olduğunu ve sadece insanlığa özgü olduğunu savunmuştur (Güleç ve ark, 2012). Antropologlar aynı zamanda şiddet kavramını "bireysel olmayıp toplumsal olduğunu" açıklamışlardır. Çünkü şiddet çoğu toplumda kutsal törenlerin önemli bir parçası olmuştur (Ünlü, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) şiddeti, 1996 yılında "hâkim olunan güç veya kudretin, fiziksel hasar veya ölüm ile sonuçlanan ve başka bir bireye, kendisine yahut topluluğa karşı sözlü ya da bizzat uygulanması" olarak tanımlamıştır (DSÖ, 2014). Daha sonra 2002 yılında yayınladığı Dünya Sağlık ve Şiddet Raporunda bu tanımları genişleterek: "Fiziksel kuvvetin bir amaca yönelik olduğunu, şiddetin bireyin kendisine, başkasına ya da topluma karşı fiziksel ve psikolojik

hasara, kayıplara veya gelişim bozukluğuna sebep olan tehdit edici bir biçimde kullanılan unsur” olarak tanımlamıştır (Gültekin ve Şahin, 2016). (Şekil 1.1.) Şiddet kavramının, bir başka bireye karşı tehdit oluşturan bunun yanı sıra fiziksel ve psikolojik bir unsur olduğu bilinmektedir. Yani bu eylemlerin sonucunda mağdurun, yaralandığı, ruhsal olarak çöküntüye uğradığı ve hatta hayatının sonlandığı görülmüştür (Özerkmen ve Gölbaşı, 2012).

Şekil 1.1. Şiddet döngüsü

Felsefe akımlarının kurucularından biri olan Filozof John Dewey şiddet kavramını fiziksel kuvvete bağlamıştır. Fiziksel kuvveti güç veya enerji, zorlayıcı kuvvet ve şiddet olmak üzere üç grupta incelemiştir. Dewey’e göre güç veya enerji; kişinin bir eylemi gerçekleştirme kapasitesini, şiddet yanlış kullanılan güç, zorlayıcı kuvveti ise bu iki kavramın arasında konumlandırmıştır (Dursun, 2011). Şiddet kavramını tek yönlü bir biçimde ele almak doğru değildir. Şiddet biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel boyutlarda ele alınmalıdır. Biyolojik ve psikolojik boyuttan şiddet, beyinde oluşan bazı hasarların failin davranışına etki etmesidir. Sosyo - kültürel sebeplerin altında ise kültürel alt yapılar bulunmaktadır (Eren, 2005).

Şiddet türleri, kişinin kendisine karşı olan şiddeti, aile içerisinde uygulanan şiddeti, kan davaları, töre ve namus cinayetleri ve bazı trafik kazaları şeklinde sıralanmaktadır. Bunlara ek olarak kurban teşhiri, zoraki gerçekleştirilen bekâret kontrolleri, kaba kuvvet gibi maddeler de şiddetin kalıcı olmasına sebebiyet vermektedir (Kocacık, 2011). Şiddet kavramı uygulama tiplerine göre sınıflandırıldığında ise fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve siber olmak üzere 5 grupta incelenmektedir (Polat,2016).

2. BÖLÜM

KAVRAM TANIMLARI

2.1. Suç ve Ceza Kavramı

İnsanlığın ilk temellerinin atılmasından itibaren insan, bünyesinde barındırdığı düşünce ve davranışlardan sorumlu olmuştur. En ilkel toplumlardan günümüz modern toplumuna gelene kadar her yapılan davranışın bir bedeli bulunmuştur. Eğer toplum içerisinde ya da toplumun yönetim biçimine göre yanlış görülen bir davranış varsa tarihin her döneminde ceza ile sonuçlanmıştır. Bu her zaman mahkeme yoluyla olmasa da içerisinde bulunulan dönemin şartları, inanışları, kültürleri göz önünde bulundurularak abartılı, normal ya da etkisiz bir şekilde sonuçlanmıştır. Peki, suç ve ceza kavramları ayrı ayrı incelendiğinde bünyesinde neler barındırmaktadır?

2.1.1. Suç nedir?

İnsanların bulunduğu her toplumda müşterek hayata ters düşen davranışlar bulunmaktadır. Suç olgusu da bu davranış takımının içinde yer alır (Carnelutti, 1933, Selçuk, 2014). Toplumlar içinde buldukları şartlara göre devamlı mücadele ve evrim içerisindedir. Bu mücadele ve evrime paralel olarak kurallar da değiştiğinden suç kavramında da farklılıklar görülmektedir. Diğer taraftan değişen değer yargıları ve ahlak normlarının yarattığı karışıklık, hızlı ve dağınık kentleşme, sanayileşme, göçler, ekonomik buhranlar gibi sosyo-ekonomik ve kültürel kaynaklı sebepler de bireyi suça iten faktörler arasında sayılabilmektedir (Kunt, 2003).

Suç kavramını açıklamaya yönelik bu zamana kadar çeşitli çalışmalar yapılmış olup bununla birlikte birtakım teoriler ortaya çıkmıştır. Bu teoriler bireysel, psikolojik, biyolojik ve sosyolojik olmak üzere dört grupta incelenmektedir. Bununla birlikte aynı zamanda suç kavramının fonksiyonları da mevcuttur. Bunlar suçun olumlu fonksiyonları ve olumsuz fonksiyonları olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Suçun olumlu fonksiyonları toplum içerisinde sınırların belirlenmesini ve istenen davranışların istenmeyen davranışlardan ayrılmasını sağlamaktadır. Suçun olumsuz fonksiyonları ise suçluluğun toplumda sıkça görülmesiyle birlikte bazı değer ve kuralların yıpranmaya başlamasıdır (Burkay, 2008).

Kamunun menfaatine karşı olan her hangi bir davranışa suç denmektedir. Suç, toplumdaki hukuk düzenini bozduğu için yasalar tarafından yasaklanmış eylemlerdir. Suç hukuki veya ahlaki kuralların ihlali anlamına da gelir. Ayrıca Suç, bir sosyal kurumun üyeleri tarafından iyi ve yararlı kabul edilmiş inançların, geleneklerin ve adetlerin dayandıkları kurallara aykırı yapılmış bir davranıştır (Kulaksızoğlu, 1999).

Suç, toplumsal yapıda görülen sosyal ilişkilerdeki çözümler nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu çözümler sosyal sorunlar ve bunalımlar yaratarak toplumsal yapıdaki değerlerin değişmesine ve yeni davranış kurallarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu durum da bize, suç ve suçluluk olgusunun sosyal yapının bir parçası olduğunu gösterir. Bu yaklaşım çerçevesinde denilebilir ki, düzen, toplum yaşamının vazgeçilmez bir koşuludur. Düzenin devam ettirilmesi ise, toplumda var olan değer ve kurallara uyulmasına bağlıdır (Yıldırım, 2014).

Ceza hukuku suç olgusunu 'Hukuk düzenini ve kurallarını hiçe sayan her eylem suç olarak kabul edilir.' şeklinde tanımlamaktadır (Rahimov, 2014). Türk Ceza Kanuna göre suç tipleri 'insanlığa karşı işlenen suçlar, millete ve devlete karşı işlenen suçlar, topluma karşı işlenen suçlar, olarak üç gruba ayrılmıştır. Suç kavramı davranış şekillerine ve yasaklara göre değişiklik gösterse de kültürel bir boyuta sahip olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bu durumda hangi davranışların suç teşkil edip, hangi davranışların suç teşkil etmediği siyasi konumlara göre değişebildiği gibi kültürel konumlara göre de değişebilmektedir. Çoklu kültüre sahip olunan zamanda çeşitlilik ile birlikte suç kavramı da artmaktadır (Gürler, 2010).

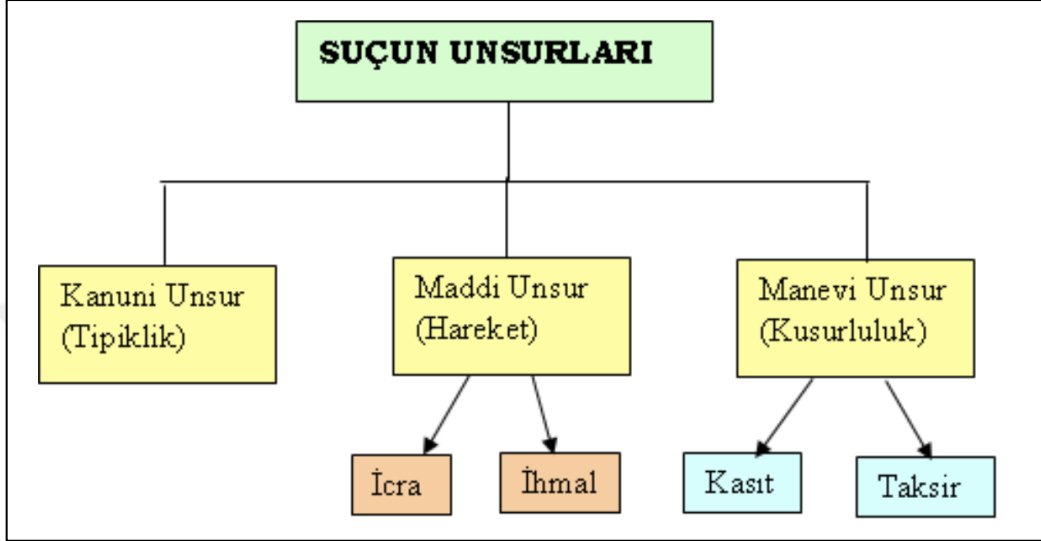
Örneğin 10.31 milyon nüfusu ile Portekiz dünyanın en güvenli ülkeleri arasındayken, Hindistan ise 1.38 milyar nüfusu ile en çok suç işlenen ülkeler arasındadır. Çünkü Portekiz'e oranla Hindistan kalabalık nüfus, çoklu inanç mekanizmasında yaşanan ayrılıklar ve hukuki yaptırımın az olması nedeniyle gelişmemiştir. Portekiz ise nüfus kontrolü, adil yönetim biçimi, istihdam ve denetim mekanizmalarının caydırıcı olması sayesinde güvenli bir ülke haline gelmiştir (Coşan ve ark, 2017).

Suç kavramını tek bir tanım ile sınırlandırmak mümkün değildir. Çünkü tarih boyunca bilim insanları suçun tanımını yapmışlardır. Ancak suç kavramı kültürlere, normlara, yasalara, hukuka ve ekonomik durumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Suç bazı durumlarda insanların kültür mekanizması içinde karşılıklı iletişimlerinden, sosyal koşullar gösterdikleri değerlendirmelerinden ortaya çıkmaktadır. Bu durum bazen ulusal bazen de uluslararası açıdan görülmüştür (Erdentuğ, 1977).

Suç, toplumsal düzenin devamlılığı açısından korunması gereken hukuki değerlerin ihlali niteliği taşıyan, haksızlık teşkil eden davranış şeklidir. Ancak her haksızlık kanunlarda suç niteliği taşımamaktadır. Suç ile alakalı her kanun, ceza ve norm olarak iki temel unsurdan oluşmaktadır. Buna göre ceza hukuku toplumsal alanda ihlal edilen her problemde devreye girmez. Sadece normların ve yasaların izin vermediği ve menfaatlerin çiğnendiği durumlarda devreye girmektedir (Göktürk ve ark, 2012).

Herhangi bir eylemin suç sayılabilmesi için maddilik, manevilik ve hukuka aykırılık unsurlarına sahip olması gerekmektedir. Suçun maddi unsurunu fiil ve hareket oluşturmaktadır. Kişinin kendi iradesi ile sahip olduğu, eylemin düşünce ile sınırlandırılmayıp dışa vurulduğu davranıştır. Manevi unsur, kişinin kastı yahut kusurudur.

Kişi kanunlara uymayan bir davranışı bilerek ve isteyerek yaparsa bu suçu kasten yaptığını göstermektedir. Kusur ise gerçekleştirilen davranışın getirdiği zararları düşünememe durumudur. Hukuka aykırılık unsuru ise işlenen suçun hukuk düzeni ile uyumsuzluk halinde bulunmasını ifade etmektedir (Yıldırım, 2014).(Şekil 2.1)

Şekil 2.1. Suçun unsurları

Prof. Dr. Sami Selçuk, suç kavramını hukukun topluma ve insana özgü olgu boyutu açısından: “Suçun yalnızca bir canlıya karşı işlenebildiği için toplumsal hayatı yansıttığını, toplumsal hayatta failin yalnızca insan olduğunu, antropolojik bir yaklaşımla ilk insandan günümüze kadar tarihin her döneminde yeryüzünde ve her toplulukta suç işlendiği için süreklilik gösterdiğini, suçun dışı yansıdığını, suç kavramının bilerek ve isteyerek yapıldığını” vurgulayarak beş bölümde incelemiştir (Selçuk, 2014: 100 - 103).

Suç, zamana ve mekâna göre değişiklik gösterebilir. Farklı bir zaman diliminde işlenen suç değişen zaman diliminde suç olarak nitelendirilmeyebilir. Aynı zamanda suç toplumdan topluma da değişiklik gösterebilmektedir. Bir toplumda uygulanan davranış, farklı toplumlara göre suç teşkil etmezken, bazı toplumlarda suç olarak kabul görmektedir. Bunların sonucunda suç kavramının sosyal ve dinamik bir olgu olduğu görülmektedir (Burkay, 2008). Bu yaklaşıma örnek olarak göç kavramı verilebilir. Göç, kültür farklılıklarından dolayı çıkan bazı suçların kaynağı olarak düşünülmektedir. Bazı bireyler geldikleri yerin kültürüne alışkın olduklarından dolayı buna sadık kalırlar ama bazı durumlarda adapte olmaya çalıştıkları toplum tarafından suç sayılan bir eylemi gerçekleştirebilirler (Erdentuğ, 1977). Ancak toplumların geçmişten günümüze ortak olarak

benimsediği kalıplaşmış suçlar vardır. Bunlara örnek olarak kutsal sayılan her şeye, yaşanan sınırlara, tabulara karşı verilen zararlar suç olarak nitelendirilmektedir (Bozkurt ve Dost, 2002; Burkay, 2008). Steinmetz, 'ilk kez toplum tarafından cezalandırılan suçlar' kataloğundaki sıralamayı cadılık, ensest, vatana ihanet, kutsala saygısızlık ve diğer suçlar olarak sıralamıştır. H. Oppenheimer, çalışmasında ilkel toplumların kendi bakış açısına göre vatana ihanet, cadılık, kutsala saygısızlık ve diğer dini suçlar, ensest veya cinsel suçların tümü, zehirlenme suçları, av kurallarının ihlali şeklinde sıralayıp incelemiştir (Oppenheimer, 2016).

İnsanlık, tarih boyunca çeşitli suçlara tanık olmuş günümüzde de olmaya devam etmektedir. Bununla birlikte bilinen ilk cinayet, Âdem ile Havva'nın ilk çocukları olan Habil'in kıskançlık nedeniyle kardeşi Kabil tarafından öldürülmesi suçudur (Polat, 2001, Yıldırım, 2014).

Tüm bu açıklamalara bakıldığında suç, insanlığın ilk zamanlarından günümüze uzanan zaman dilimine kadar hayatın her noktasında görülmüştür. İnsanlar doğru ve yanlış ayırt edebilmek için topluma ve devlete aykırı gelen davranışların kanun, yasa ve normlar ile engellemek istemişlerdir.

2.1.2. Ceza nedir?

Suç kavramının tanımlanması nasıl tek yönlü olmayıp bununla birlikte ortaya çeşitli teoriler çıkmışsa, aynı şey ceza kavramı için de geçerlidir. Ceza kavramının tanımı ve amacının belirlenebilmesi için de birtakım teoriler bulunmaktadır. *Prof. Dr. Nur Centel*, cezanın amacı ve belirlenmesi adlı çalışmasında ceza kavramı hakkındaki teorileri mutlak teoriler, nisbi teoriler, karma (bağdaştırıcı) teoriler olmak üzere üç grupta incelemiştir.;

"Mutlak teoriler, uygulanan cezanın gelecek için olmadığını ve cezanın uygulanması durumunda amacına ulaşmış olduğu yönündedir. Nisbi teoriler ise, mutlak teorilere zıt olarak ceza kavramının amacının gelecek için olduğunu savunmaktadır. Karma (Bağdaştırıcı) teori ise, her iki teoriyi de doğrular nitelikte olup ceza kavramının hem geçmişe hem de geleceğe tekabül edebileceğini belirtmektedir" (Centel, 2001:337 - 372).

Ceza, toplumsal yaşam içerisinde kurallara uymayan bireyi toplumun düzenini bozmayan bir birey haline getirmek amacıyla uygulanan yaptırımdır. Yine ceza yapılan eylemin toplum ve yasalar tarafından desteklenmemesi ve bu eylemin suç olduğunun kişilere aktarılmasıdır. Bireyin özgürce düşündüğü davranışları yapma hakkını kaybetmesi, bu davranışları gerçekleştirip suç işlemesinin önüne geçmektedir. Böylelikle ceza kavramının bastırma görevi doğru bir şekilde gerçekleşmiş olur. Failin işlediği suç karşısında ceza alması toplum tarafından adaletin varlığına dair olan inançları pekiştirmiş olur (Dilberoğlu, 2016).

İlkel dönemlerde, suç işleyen kişileri toplumdan soyutlayacak şekilde cezaların verilmesi doğru bulunurken, günümüz toplumunda insan hakları göz önünde bulundurularak suç işleyen kişiyi topluma geri kazandırma amacı taşıyan çözümler bulunmaktadır (Saldırım ve Karacık, 2002).

Aile, kabile ve grup gibi mikro sosyal topluluklar içerisinde bulunan ilkel ceza hukukunda, bahsi geçen sosyal toplulukların bireyleri tarafından suçun gerçekleşmesi durumunda faile topluluğun lideri ceza vermekteydi (Özbek, 2006; Değirmenci, 2008). Ancak ilkel dönemlerde henüz ceza sorumluluğu ve ilkeleri tam oturmadığı için öç alma hakkı mağdur tarafa verilmekte olup, failin bulunduğu sosyal topluluğa karşı kullanılabilmekteydi (Özbek,2006; Değirmenci, 2008).

Hukukun normlarını koyan devlet, ceza hukuku yoluyla suç oluşturan eylemleri önce belirler, daha sonra bu suçları gerçekleştiren kişilere yaptırım uygulayarak cezalandırmaktadır. Cezaların amacı bireyin sorumlusu olduğu suç ile ihlal ettiği hukuki değerlerin farkına varıp, toplumsal düzene uyum sağlaması ve bu suçun bir daha gerçekleşmemesidir. Tüm bu düzen ceza hukuku sayesinde sağlanmaktadır. Hukuk düzenini bozan haksızlıklarla uğraşarak ve toplumsal hayatta ki düzenin değerlerini koruyarak kişilerin güvenli ve demokratik bir ortamda hayatlarını sürdürmelerini sağlamaktadır (Ünver, 2003; Selçuk ve Malbeği 2010). Ceza hukukunun amacı ve üstlendiği fonksiyon ise, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun ilk maddesinde açıklanmaktadır:

Açıklamaya göre; “Ceza kanununun amacı; kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemektir. Kanunda, bu amacın gerçekleştirilmesi için, ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir” (Selçuk ve Malbeği, 2010).

2.2. İstismar Kavramı

1700'lü yıllarda bir avukat hapisteki mahkûmların kaç tanesinin çocuklara karşı işlediği suç yüzünden ceza aldıklarını merak etmesi üzerine bir araştırma yapmıştır. Bu araştırmanın sonucunda çocuk istismarı kavramı ortaya atılmıştır. İlk tıbbi tanımı Fransız adli tıp profesörü Ambres Tardieu (1860) dövülerek öldürülen 32 çocuğun otopsi bulgularını derleyerek yapmıştır (Acehan ve ark. 2013).

Çocuklar ve adölesanlar yaşadıkları istismar sonucunda duygusal, cinsel, fiziksel ve sosyal açıdan hasara uğramakta olup sağlık ve güvenlik tedbirleri tehlikeye girmektedir (Yiğit ve Erden, 2015). Geçmişten günümüze yapılan araştırmalarda çocuğa yönelik istismar olaylarında failin istismarı gerçekleştireceği çocuğun sessiz ve içe kapanık olduğunu, ailelerin

faili daha önceden tanıyıp güven duyduğu kişiler olabileceği gibi yabancı bir kişi tarafından gerçekleştirilebileceği de sonuçlanmıştır (Elliott ve ark, 1995,; Kaytez ve ark. 2018).

Geçmiş ve günümüz zaman diliminde istismar vakalarına sıkça rastlanılmıştır. Ancak 20. yüzyıl zaman dilimi bilim dünyasında istismar vakalarının en çok görüldüğü dönem olarak geçmektedir (Zoroğlu ve ark. 2001). Çocukların istismar konusunda hem kavramı hem de korunma yöntemlerini öğrenebilmeleri için çocuklar ile ilgilenen yetişkinlerin bu konuda davranışlarını ve bilgi düzeylerini geliştirmeleri gerekmektedir.

2.2.1. Fiziksel istismar

Bütün çocukların sağlıklı ve şiddetten uzak yaşama hakkı vardır. Çocuğa karşı bilerek ve isteyerek uygulanan fiziksel kuvvet sonucunda, çocuğun sağlığını, yaşamını, gelişmesini ve gururunu hiçe saymak fiziksel istismar olarak tanımlanmaktadır (DSÖ, 2006). Fiziksel istismar, el ile ya da bir nesne ile çocuğa vurarak, iterek, sarsarak, yakarak ve ısırarak görülebilmektedir (Gökler ve ark. 2004; Bulut ve ark. 2009).

Fiziksel istismar olgusuna genel açıdan bakıldığında ebeveynlerden, çocuklardan ve durumlardan kaynaklanan sebepler olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilmektedir. Bu gruplandırmanın açılımına bakıldığı zaman aile içinde ya da sosyal çevrede istismarcıların alkol ya da madde bağımlılığı, düşük eğitim düzeyi, kişilik bozuklukları, baskın karakter, çocuğunun istenilen cinsiyette doğmamış olması gibi sebepler görülmektedir. Diğer istismar çeşitleri gibi fiziksel istismar da çocukları sosyal, psikolojik ve fiziksel yönde etkilediği gibi ölüm ve sakatlanmaya varan sonuçlar da gösterebilmektedir (Bulut ve ark. 2009).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına dair sözleşmenin 19. Maddesine göre çocuklara uygulanan şiddetin mazereti olmadığı, çocukların mağdur rolünden çok birey olarak kabul görmesi bununla birlikte çocukların da bir hak sahibi olarak hukukun üstünlüğü ilkesinin yetişkin insanlara uygulandığı şekilde çocuklara da uygulanması gerektiği ve her türlü uygulanan şiddetin önlenmesi gerektiği belirtilmiştir (Çocuk Hakları Komitesi, 2011).

Fiziksel istismarın en yaygın görülen boyutu özellikle de aile içinde yaşanan fiziksel cezalandırma. Fiziksel cezalandırma en sık aile içi şiddet ile görülürken bu durum toplumun her kesiminde görülmektedir. Bu tarzdaki fiziksel istismar genellikle kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Bu aktarım sonucunda şiddet olgusu bir araç niteliği taşımaktadır. Çünkü birçok ebeveyn istismar konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu için şiddet olgusuna başvurmaktadır (Bilgen ve Karasu, 2017). Araştırmalar sonucu şiddete maruz kalan çocuk ve ergenlerin yaşamlarının sonraki dönemlerinde şiddete daha fazla eğilim gösterdikleri gibi bu oranın kadınlara oranla erkeklerde daha fazla görüldüğü gözlemlenmiştir (Güner ve ark. 2010).

Fiziksel istismara uğramış bir çocuğun hastaneye başvurması ile istismarı belirleme konusundaki en önemli bulgu çocuğun vücudundaki yaralanmalar ve çocuğun kendi cümleleri ile mevcut yaraların nasıl oluştuğunu anlatmasıdır. Çocukların acıya ve ağrıya aşırı hassas ya da tepkisiz olması, belirtilen zamandan daha eski zamanda oluşan yaraların olması, yanık ve kesi yaralarının birlikte olması ve özel bölgelerde bulunan yaralar durumunda akla ilk önce istismar vakası olabileceği getirilmelidir (Polat, 2020).

2.2.2. Cinsel istismar

Cinsel anlamda gelişimini tamamlamamış bir çocuğun yahut bir ergenin, ergin bir birey tarafından cinsel isteğini ve ihtiyacını karşılamak amacıyla kuvvet, gözdağı ya da kandırma yolları ile kullanılması cinsel istismar olarak tanımlanmaktadır. Uygulanan istismar akraba, aile ya da çocuğa bakma ile yükümlü bir birey tarafından gerçekleşirse bu durum "ensest" olarak adlandırılmaktadır. Çocuklar arasında yaşanan olaylarda aralarındaki yaş farkı en az 5-6 yıl olduğunda küçük olan çocuğun cinsel aktivitelere maruz kalması durumu da cinsel istismar sayılmaktadır (İşeri, 2008, Alpaslan, 2014).

Çocuklara yönelik uygulanan cinsel istismar geçmiş dönemlerden günümüze uzanan geniş ve karmaşık bir sorundur. Bu savı destekler nitelikte yapılan araştırmalara göre Hammurabi yazıtlarında babasından hamile olan bir kız çocuğundan bahsedilmektedir. Güney Amerika, Afrika ve Asya kıtalarındaki kraliyet ailelerinin de saflıklarını koruma amacıyla aile içi ilişkiye izin verdiği belirtilmektedir (Aktepe, 2009).

Cinsel istismar sadece fiziksel temas ile oluşmamakla beraber rahatsız edici telefon ya da sözlü tacizler, röntgencilik, başka bir cinsel ilişkiye tanık edilme, taciz, fuhuşa teşvik şeklinde de görülmektedir (Çeçen, 2007). Belirlenmesi en güç olan istismar çeşidi cinsel istismar olup ailelerin mevcut durumu bilerek ve isteyerek saklaması, mağdur çocuğun bu durumunun fark edilememesi, bu konuda izlenen yolların ve alınan önlemlerin yetersiz kalması sonuca ulaşmayı zorlaştırmaktadır. Çeşitli araştırmalar sonucunda cinsel istismar mağduru çocuklarda kaygı ve uyku bozuklukları, çekimserlik, travma sonrası stres bozukluğu, kabuslar ve korku belirtileri görüldüğü belirtilmiştir. Bu sebeple fiziksel ve jinekolojik muayeneye gelen çocuklardan alınan anamnezin ardından cinsel istismar olasılığı her zaman göz önünde bulundurulmalıdır (Tıraşçı ve Gören, 2007).

İstismar vakalarının yaşandığı kesimlerin belli bir sosyo-demografik ya da sosyo-ekonomik bir aitliği olmadığı gibi toplumun her tabakasında görülebilmektedir. Ancak cinsel istismar vakalarının yaşandığı ailelerde genel olarak baskın anne - baba, sosyal uzaklık, roller arası çatışma, alkol ve madde kullanımı, inkâr etme gibi durumlar söz konusudur (Green, 1996; Hedin, 2000). İstismar vakalarının en önemli unsuru mağdur çocuğun olayı saklamasıdır. Çocukların olayı saklamasındaki sebepler istismarcının aile ve akraba içinden olması, tehdit edilme, değersiz hissetmek, çocuğun istismarcıyı koruyacağı kadar sevdiği biri olması, bu

durumu açıklayacak kadar konuşmayı henüz bilmemesi ya da konuşma yetisine sahip olmaması şeklinde sıralanabilmektedir (Çeçen, 2007).

2.2.3. Duygusal istismar

Çocuklara karşı uygulanan kötü muamele, geçmiş ve günümüz dâhil olmak üzere, toplumun geneli açısından hem hassas hem de duygusal bir konudur. Aynı zamanda çocuklar açısından da fiziksel ve duygusal anlamda sömürülmeye girmektedir. Dünya Sağlık Örgütüne göre duygusal istismar, psikolojik istismar olarak da adlandırılmaktadır. Bununla birlikte ebeveynlerin ya da çocukla ilgilenen kişilerin çocuğa uygun ve gelişimini destekleyici bir ortam sağlayamaması olarak tanımlanmaktadır (Arslan ve Balkıs, 2016).

Duygusal istismara maruz kalan çocuklar, ilk olarak kayıtlara 1974 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde ki kanunlarda "mental hasar" terimi ile geçmiştir. 1983 yılında gerçekleştirilen Uluslararası Duygusal İstismar toplantısında bu konu psikolojik olarak çocuk ve adölesanların zarar gördüğü davranışlar ve gösterilmesi gereken davranışların ihmal edilmesi olarak aktarılmıştır (Sertler, 2002; Polat, 2007; Kütük ve ark. 2017). C. Henry Kempe 1962 senesinde, çocuktan sorumlu kişilerin şiddet eylemlerini "Hırpalanmış Çocuk Sendromu" tanımıyla vurgulamıştır. Fontana ise 1964 yılında, genel anlamda duygusal istismarı "Kötü Davranma Sendromu" olarak tanımlamıştır (Gürsel, 2019).

Duygusal istismar, diğer istismar çeşitlerine göre gündelik hayatta daha sık rastlanan istismar çeşididir. Genellikle aile içerisinde farkında olarak ya da olmayarak görülmektedir. Bu yüzden de diğer istismar çeşitlerine göre daha karmaşıktır. Aynı zamanda duygusal istismar fiziksel ve cinsel istismarın bıraktığı bir hasar olarak da görülmektedir (Tıraşçı ve Gören, 2007). Hatta fiziksel istismar olgularının %90'ında duygusal istismarın da bulunduğu gözlemlenmiştir. Diğer istismar çeşitlerinde cinsiyet oranları değişkenlik gösterirken, duygusal istismara maruz kalan kız ve erkek oranları eşittir (Taner ve Gökler, 2004).

Çocuk İstismarı Amerikan Profesyonel Topluluğu psikolojik olarak uygulanan kötü muamele hakkında altı gurupta tanım yapmıştır:

- Çocuğu dehşete düşürmek,
- Çocuğu sosyal hayattan ve arkadaşlarından izole etmek,
- Çocuğa karşı düşmanca davranma ya da değersizleştirmek,
- Uygunsuz davranışları ve suç işleme isteğini çocuğa aktararak sömürmek.
- Ebeveynlerin çocuklara karşı duygusal yanıt vermeyi reddetmesi,
- Ebeveyn ya da vasilerin çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamayı kabul etmemesi (Apsac,1995; Kütük ve ark. 2017).

Türkiye’de çocuk istismarı konusunda yapılan araştırmalar sonucunda, duygusal istismarın %78 oranında olduğu görölmüştür. UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) duygusal istismarı, çocuğun vasıf, kabiliyet ve isteklerinin kötölenmesi, sosyallikten yoksun bırakılması çocuğun yaşına ve gücüne uygun olmayan isteklerde bulunulması, son olarak da toplum içerisinde aykırı olarak görölen çocuk bakım yöntemleri ile yetiştirilmesi olarak tanımlamaktadır (Turhan ve ark, 2006).

Duygusal istismar, fiziksel ve cinsel istismara oranla daha zararsız gibi yorumlandığından bu konuyla ilgili çalışmalar sınırlı sayıdadır. Ancak duygusal istismar da kendi içinde iki grupta incelenebilir:

- Sözel İstismar: Çocuğa karşı fiziksel bir eylem içermeyen yahut ağır tehditler içeren cezalar olarak tanımlanabilir.
- Duygusal ihmal: Duygusal anlamda ilgi ve sevgi göstermeyip çocuğa karşı uygulanan şiddete sessiz kalmak olarak aktarılmaktadır (Taner ve Gökler, 2004).

Çocukların geçiş dönemlerinde fiziksel, duygusal, sosyal ve bilişsel olarak gelişimlerinin başında olmaları nedeniyle duygusal istismara uğramaları onları korunmasız bırakmaktadır. Duygusal istismara uğrayan çocuklar üzerinde yapılan çalışmalar, istismar sonrasında duygusal ve zihinsel problemler yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır (Kaytez ve ark. 2018).

İstanbul Tıp Fakóltesi Dissosiyatif Bozukluklar Kliniği araştırma ekibi tarafından yapılan “Çocuk İstismarı ve İhmali Bilgi Alma Formu” fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmal istismar kavramlarını irdelemektedir. Bu forma göre diğer istismar çeşitleri gibi duygusal istismarın da kim tarafından uygulandığı ve çocuğun kaç yaşındayken yapıldığının belirtilmesi istenmiştir. Bunun sonucunda 912 deneğin katıldığı çalışmada %15.9 oranında duygusal istismar görölmüştür (Zoroğlu ve ark. 2001).

Duygusal istismarın bıraktığı hasarlar da fiziksel istismarın hasarları kadar tehlikelidir. Bu sebeple bulguları daha gizlidir. Genellikle bu tarz istismara maruz kalan küçük çocuklarda kısa vadede altını ıslatma, parmak emme ve çocuğun gelişimini yavaşlatan belirtiler gözlenebilir. Uzun vadede ise yetişkinlik dönemine yansıyan suç eğilimi, sosyal bozukluklar kendi kurdukları aile içerisindeki bozukluklar, güvensizlik ve intihara yatkınlık gibi bozukluklar görölebilmektedir (Taner ve Gökler, 2004; Öztep, 2010).

2.2.4. İhmal

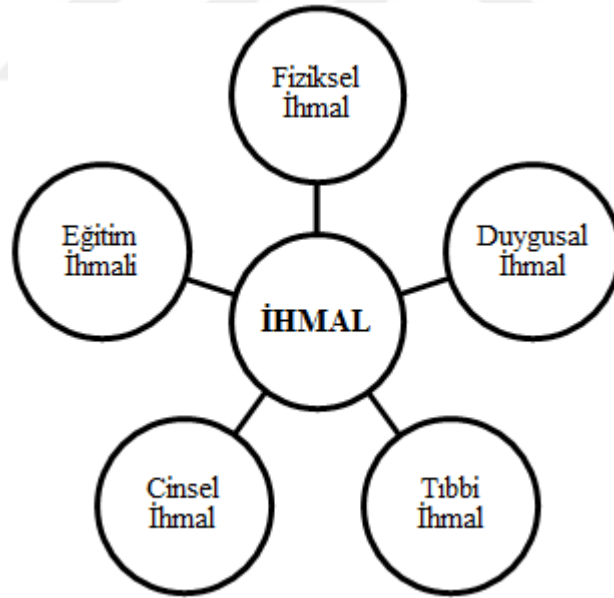
Türk Dil Kurumuna göre “*ihmal*” Arapça kökenli bir kelime olup, gereken ilgiyi göstermeme, boşlama, savsaklama ve önem vermeme olarak tanımlanmaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Dünya Sağlık Örgütü, çocuk ihmali ve çocuğa bakmakla yükümlü ebeveynlerin veya vasilerin

çocuğun gelişimi için gerekli temel ihtiyaçlarını karşılamaması olarak tanımlamaktadır (Yolcuoğlu, 2010).

Çocuk ihmali barınma, beslenme, kıyafet, eğitim, sağlık, fiziksel ve duygusal gelişim açısından önemli ve zorunlu olan gereksinimlerin karşılanmadığı gibi yaşa uygun olan bakımın çocuğa aktarılmaması olarak tanımlanmaktadır. Çocuk ihmali literatürde en yaygın kötüye kullanım şekli olarak geçmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014). İhmal kavramı toplum içerisinde psikososyal, kişisel ve çevresel problemleri olan genellikle aile içerisinde görülen bir istismar türüdür. Ailesi tarafından ihmale maruz kalmış çocuklar kısa ve uzun vadede iyi yönlerini zayıflatan duygusal, toplumsal ve davranışsal sorunları yaşamaya yatkın olurlar (Metinyurt ve ark. 2016).

Çocuklara karşı uygulanan ihmal ve istismar farklı coğrafi bölgede farklı kültürde ve farklı ekonomik düzeylerde görülebildiği gibi süregelen tarih boyunca sıkça rastlanan bir olgu olmuştur. Bu savı destekler nitelikte çocuk ihmali ve istismarı kültürel değer ve inançlardan etkilendiği için bazı kültürlerde çocuğa karşı uygulanan tutum ihmal ve istismar sayılırken bazı kültürlerde normal bir olay olarak görülebilmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014).

Çocuk ihmali beş başlık altında incelenebilmektedir (Tablo 2.1.):

Şekil 2.2. İhmal türleri

- *Fiziksel ihmali*, çocuğun yaşadığı ortamın yetersiz olması, ev içinde veya dışında çocuktan sorumlu kişilerin herhangi bir kazaya karşı önlem almaması olarak tanımlanmaktadır.

- *Tıbbi İhmal*, çocuğun herhangi bir sağlık probleminde hastaneye ulaştırılmaması ya da geç ulaştırılması ve hamile bir anne adayının alkol, sigara gibi sağlığa ve bebeğe zararlı maddeler kullanması olarak tanımlanabilmektedir.
- *Duygusal İhmal*, çocuktan sorumlu kişilerin, çocuğu sevgi, ilgi ve destek duygularından mahrum bırakması olarak tanımlanmaktadır.
- *Eğitim İhmali*, çocuğun eğitim ve öğretim hakkının elinden alınması olarak tanımlanabilmektedir.
- *Cinsel İhmal*, gelişimini tamamlamaya girmiş ve cinsel kimliklerine uygun hareket etmeye başlayan çocukların yaşına ve cinsiyetine uygun davranılmaması olarak tanımlanmaktadır (Acehan ve ark. 2013).

Genellikle çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismar olaylarında, çocuklarda ve ergenlerde kendilerine verdikleri fiziksel zarar, intihara yatkınlık, majör depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, kendine güven kaybı, anksiyete, içe ve dışı kapanıklık gibi sonuçlar gösterdiği gözlemlenmiştir (Zoroğlu ve ark. 2001).

2.3. Çocuk Hakları Kavramı

Çocuk hakları kavramı, insan haklarının bir parçasıdır. Çünkü hukuksal yaklaşıma göre çocuklar hem insan hem de çocuk olmasından dolayı bakım, korunma ve yetiştirilme haklarına sahiptir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi incelendiğinde yaşama, gelişme, korunma ve katılma hakları dâhilinde olduğu görülmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014).

Çocukların sosyal statüsü geliştikçe, buna paralel olarak, yüzyıllar boyunca çocuklar ulusal ve uluslararası hukukta tüzel kişi olarak kabul edilmiştir. Uluslararası hukukta çocukların statüsündeki değişikliklerin iki düzeyde meydana geldiği görülmüştür. Birincisi devletler, tarih boyunca kademeli olarak değişen çocukluğa belirli bir statü vermişlerdir. İkincisi ise bu statü içinde Birleşmiş Milletlerin 5. maddesi “Çocukların gelişip, olgunlaştıkça seçim yapma ve yaşamları üzerinde kontrol uygulama hakkına sahip olmaları” üzerine tanınmıştır (Gajurel, 2008).

Tarihte ilk kez 1924 yılında Milletler Cemiyeti bünyesinde çocuk haklarını uluslararası alanda tanıyan çocuk hakları beyannamesi bildirisi yapılmıştır. 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Çocuk Hakları Beyannamesini 10 temel ilkeyle ilan etmiştir. 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, üye devletlerinin çoğu tarafından onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir (Gajurel, 2008). Sözleşme Türkiye’de 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış olup ardından 1995 yılında onaylanmıştır. 25 Ocak 1996 tarihinde çocuk haklarının kullanılmasına yönelik Avrupa Sözleşmesi 4. Maddesi bünyesinde çocuk hakları

sözleşmesinin bütün maddelerini geliştirmek, uygun haklar tanımak ve resmi konularda bilgilendirilmelerini kolaylaştırmak adına hayata geçirilmesini barındırmaktadır. Bu sözleşme Türkiye’de 9 Haziran 1999 yılında imzalanmış olup, 18 Ocak 2001 tarihinde onaylanmıştır (4620 Sayılı Kanun, 2001; Uğurlu ve Gülsen, 2014).

Çocuk hakları sözleşmesi, çocuklar arasında ayırım olmaması, çocuğa yüksek yarar, insan haklarındaki gibi temel yaşama ve katılım hakkı olmak üzere dört temel değere dayanmaktadır (Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Hakları, 2003). Çocuk Hakları Sözleşmesi, 54 maddelik temel ihtiyaç ve haklardan oluşarak dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar hayatta kalma hakkı, gelişme hakkı, korunma hakkı, katılım hakkı şeklinde sıralanmaktadır (Dağ ve ark. 2015).

3. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Çocuk Haklarına Aykırı Gelenekler

Çocuk hakları her zaman insan hakları kavramının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Çocuk haklarına uygulanan gelenekler karmaşık bir sorun halini almıştır. Kültürel ve tarihi kanıtlar zaman içinde geleneklerin uygulanmasında değişiklik olduğunu savunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında çocuklara uygulanan aykırı gelenekler incelenmiştir.

3.1.1. Bacha bazi - Afganistan

Bacha bazi kelimesi “erkek oyunu” anlamına gelmektedir ve Antropolog Ingeborg Baldauf’un bahsettiğine göre Afganistan’ın güney ve doğusundaki Peştun merkezinde ve kuzey kırsaldaki Tacikler arasında yaygın olarak görülmektedir (Aronowitz, 2015; Verma, 2019). Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu’na göre Bacha bazi uygulamasının açık bir yasal tanımı yoktur. Ancak bir veya daha fazla çocuğun 10-18 yaşları arasında hizmetçi, dansçı ve cinsel sömürü için tutulmalarını ifade etmektedir (Thakur, 2020). Aynı zamanda Afganistan’da görüldüğü gibi Pakistan’ın da bazı bölgelerinde uygulamanın gerçekleştiği düşünülmektedir (Aronowitz, 2015). Bacha bazi yeni bir gelenek değildir. Bu geleneğin kökleri yüzyıllardan beri benzeri uygulamalar Orta Asya’da görülmüştür (Bruton, 2019).

Afganistan’daki çocukların sahip olduğu insan hakları, savaş ve kültürün arasına sıkışmıştır (Sahahrani, 2002). Bununla birlikte açlık, savaş sırasındaki kayıplar, sağlık alanındaki eksiklikler, istihdam ve güvenlik sorunları onların hayatını daha çok zorlaştıran etmenlerdir (Thakur, 2020). Bu uygulamayı gerçekleştiren kişiler genellikle zengin tüccarlar, hükümet yetkilileri veya milis üyeleridir (Badinelli, 2019). Amerika Birleşik Devletleri, Dışişleri Bakanlığı’nın 2014’teki raporun da geleneğe yapılan atıfa göre: “ Bazı Afgan ailelerin çocuklarını, devlet görevlileri ve güvenlik güçleri de dâhil olmak üzere varlıklı yahut nüfuzlu kişilere cinsel ve eğlence amacıyla sattıklarını” iddia etmektedir (Aronowitz, 2015).

Bacha bazi, savunmasız genç erkek çocuklarının, yaşamlarını tehlikeye atan, güçlü ve zengin erkeklerin faaliyete geçirdiği, temel insan haklarının ihlalini gösteren çocuk köleliği uygulamasıdır. Afganistan da uygulanan bu cinsel istismar içeren uygulamanın altında, ataerkil toplum zihniyeti, cahillik ve yoksulluk yatmaktadır. (Verma, 2019).

Köleleştirilen bu çocuklar ya satın alınarak ya da kaçırılarak zorlanmaktadır. Bazen de, uygulamayı gerçekleştirenler, çocukların ailelerine çalışma veya eğitim sözü vererek de kandırdıkları görülmüştür (Bruton, 2019). Kaçırıldıktan sonra bu çocukları tüm yıl boyunca dans, şarkı ve müzik alacakları bir kursa gönderirler. Bir yıl sonra mağdur çocukların her şeye hazır olduğu düşünülmektedir (Nisya ve ark. 2019). Çocuklar bir yeterlilik seviyesine

ulaştıklarında, ayak bileklerine “mazari” adı verilen dans çanları bağlanarak “kush-kanna” olarak bilinen büyük salonlarda dans ettirilirdi (Criminal Law, Weekly, 2014). (Resim3. 1.)

Resim 3.1. Bacha bazi geleneğinde dans eden erkek çocuk

Çocuklar daha sonra ise ailelerine ekonomik açıdan para getirebilmesi üzerine kadın gibi giyinip, makyaj yapıp ve dans ederek istekleri dışında cinsel eylemlere tabi tutulurlardı (Shajjan, 2018). Çocuklar hazırlandıktan sonra en yüksek teklifi veren kişiye satılır ya da orada bulunan erkekler kendi aralarında çocukları paylaşır. Aynı zamanda satıldıkları kişinin isteklerini yerine getirmediği takdirde şiddet görmektedirler. Mağdur çocuklar bu kişilere ‘efendi’, ‘tanrı’, ‘lord’ şeklinde hitap ederlerdi. Mağdurlar kendilerinin ve ailelerinin öldürülme tehditleri nedeniyle kaçmaya teşebbüs edemedikleri gibi şikâyetinde bulunamamışlardır (Badinelli, 2019).

Bacha bazi kurallarına göre çocuklar 20 yaşına kadar tutulmaktadır. Bunun sebebi ise failerin 20li yaşlardaki erkek çocukların iyi olabileceğini düşünmedikleri gözlemlenmiştir (Nisya ve ark. 2018).

Afganistan’ın başkenti Kabil’de çok sayıda mağdur çocuğun dans ederken cd ve dvd videolarının bulunduğu ve bunların belli mekânlarda izletildiği görülmüştür. Bu zararlı kültür, mağdurların zihinsel yeteneklerini yok eder ve erkek çocukların cinsiyet kimliklerini ele geçirir. Bu travmanın etkileri, özellikle çocukluk ya da ergenlik gibi gelişimsel bir dönemde, bu olayın mağdurlarını daha kalıcı ve şiddetli bir şekilde etkilemektedir (Rudy, 2017).

Psiko-sosyal desteğin olmaması nedeniyle, kurbanlar geçmişlerinin verdiği dehşeti yenememektedirler. Bazı vakalarda ise Bacha bazinin erkek çocuklar üzerinde iç organ yaralanmaları, bağırsak çıkıntısı, yerinden oynayan pelvis kemikleri, rektal duvarda yırtılma, boğulma gibi fiziksel hasara sebep olduğu saptanmıştır (Jones, 2015). Bunların sonucunda mağdurlar bu sömürüden kurtulabilseler dahi ailelerinin namusu lekelendiği için öldürüldükleri ya da çocukların utanç, hakaret ve aşağılamaya dayanamayarak intihar ettiği görülmüştür (Schut, Michelle ve Baarle, 2017, Thakur, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri, Dışişleri Bakanlığı'nın Afganistan ile ilgili 2009'da sunduğu raporda Bacha bazinin bir utanç kaynağı ve kültürel yaptırım olarak uygulanan bir çocuk tecavüzü olduğunu belirtilerek, bazı mekânların, Bacha bazi nedeniyle kapatıldığı iddia edilmektedir (Aronowitz, 2015).

Mağdur çocukların hikâyeleri 2012 yılında uluslararası medyada duyulmaya başlamıştır (Nisya ve ark. 2018). Birleşmiş Milletler ve Afganistan Bağımsız İnsan Hakları Komisyonu da geçtiğimiz yıllarda Bacha bazinin uygulanmasına son vermek için acil ve özel tedbirler alınmasını isteyerek kamuoyuna açıklamalar yapmıştır. Yapılan açıklamalar Afganistan'da çok fazla değişikliğe uğratmasa da Birleşmiş Milletler, Bacha bazi için Afgan Hükümetine baskı yapmaya devam etmiştir ve hükümete Bacha baziyi düşürmek için yasa oluşturmasını önermişlerdir (Nisya ve ark. 2018). Aynı zamanda Birleşik Krallık, kalıcı stratejik ortaklığın bir parçası olarak ulusal ve uluslararası insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmesine yardımcı olmak için Afgan hükümetine pratik ve politik destek sağlamaktadır (Justice weekly, 2014).

İngiltere de, Afganistan'da yaşayan insanların koşullarını iyileştirmek için geliştirilen bir dizi girişime liderlik etmektedir. Ana temalardan biri ise çocuklara yönelik cinsel şiddetin önlenmesidir. 2012 yılında İngiltere, cinsel şiddetle mücadeleyi sürdürebilmesi için için yılda 70 milyon sterlin katkıda bulunmayı kabul etmiştir (Qobil, 2010; Justice weekly, 2014).

1980'lerde Sovyetlerin işgaline karşı savaşıyan milis mensuplarının çoğu çocuklara yönelik istismarda bulunmuşlardır. Bununla beraber erkek çocuklarını bireysel hizmet ve cinsel ilişki açısından tutmak statüyü belirlemeye başlamıştır. Ancak 1996 yılında Taliban hükümeti ile birlikte katı şeriat yasası gelerek *Bacha Bazi* yasaklanmıştır (Badinelli, 2019).

Chahar Dara'dan bir Peştun çiftçisinin "artık Taliban yönetimindeki bu bölge de Bacha bazinin uygulanmadığını ve ailelerin çocuklarının zorla alıkonulmadığını" belirtmiştir. Bu sözleri destekler nitelikte Chahar Dara'dan başka bir çiftçi ise "insanların hükümetten Bacha baziyi karıştıkları için nefret ettiklerini ama Taliban'ın Bacha baziyi durduğu için sevdiklerini ve desteklediklerini" belirtmiştir (Terpstra, 2020). Böylece Bacha bazi uygulaması Taliban yönetimi altında yasadışı kalmış olup suçluların cezası ile şeriata göre ölüm olarak belirlenmiştir. Böylelikle Taliban yönetiminin hâkim olduğu bölgelerde, bu uygulamayı gerçekleştiren kişiler uygulamaya gizli bir şekilde devam etmiştir. Ancak Taliban rejimi 2001

senesinde Amerika Birleşik Devletleri müdahalesi ile yıkıldığından beri, bu kötü uygulama bazı bölgelerde yeniden canlanmıştır. Amerika'nın çocuklara yönelik cinsel istismara "kültürel bir mesele" olarak bakması ve savaş döneminde bu uygulamayı yapanları müttefikleri olarak görevlendirmesi maalesef onlara güven ve güç vermiştir (Shajjan, 2018).

Yani Afganistan'ın hukuk düzeni ve adalet sistemi, yakın vakte kadar bu uygulamalar hakkındaki kanunlara sahip değildi. 15 Mayıs 2017 tarihinde Afganistan Adalet Bakanlığı Resmi Gazetesinde yayınlanan ve 2018'de yürürlüğe giren cezalar ise uygulamayı gerçekleştiren faillere 7 yıla kadar hapis cezası verilirken, 12 yaşın altında birden fazla çocuğu rızası olsa dahi alıkoymak ömür boyu hapis cezasına çarptırılmaktır. Ayrıca uygulamayı gerçekleştirenler güvenlik güçlerinden ise 15 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılmaktadır (Shajjan, 2018).

3.1.2. Yaşayan tanrıça - Kumari

Nepal, toplulukların Katmandu vadisinde on bin yıldan fazla süredir yaşadığını gösteren arkeolojik ve antropolojik kanıtlar ile desteklenmiş aynı zaman da etnik açıdan çeşitlilik gösteren bir ülkedir (Shaw ve ark, 2018). Cinsiyet ile ilgili konu ve sorunlar biyolojik ve kültürel olarak toplumlara göre değişiklik göstermektedir. Nepal de bu savı destekleyen ülkelerden birisi olmuştur (Upadhyay, 2017). Katmandu da yaşayan en önemli topluluklardan biri Newar'dır. Newar topluluğu halk arasında "Yaşayan Tanrıça" olarak bilinen "Kumari" geleneğini en yaygın kullanmış olan topluluktur (Thapa, 1973). Bakire tanrıça ya da Kumari geleneğinin tarihi Nepal'in henüz bir ülke olarak anılmadığı 7. ve 8. Yüzyıllara kadar uzanmaktadır. Geleneğin Malla Hanedanlığı döneminde, özellikle de Katmandu vadisinin koruyucusu olan Tanrıça Taleju Bhavani ile başladığı düşünülmektedir (Devika ve Muraleedharan, 2020). Bütün Kumariler Tanrıça Taleju'nun yaşayan cisimleri olarak kabul edilse de, Taleju aslında Ana Tanrıça Durga'nın sekiz enkarnasyonundan birisidir (Herslow, 2019). Laxmi, Durga, Kali (Ana Tanrıçanın belirli isimleri) yüzyıllardır Katmandu Vadisi'nde Newar ve Zahirler tarafından Bhagavati (Mutlak güce sahip) olarak bilinen bir tanrıya tapılmaktaydı (Ghimire,2018).

Nepalliler Kumari'nin, her şeyi gördüğünü, her şeyi bildiğini, geçmişte ve gelecekte gözleri olduğunu söylemektedir. Kumari'nin hastalara şifa verdiği, mutluluğa engel olacak sorunları ortadan kaldırdığı, kalbi temiz olanlara sınırsız nimet verme gücüne sahip olduğu düşünülmekte olup, kötüler ise tek bir bakışta cezalandırıldığına inanılmaktadır (Devika ve Muraleedharan, 2020).

Kumari geleneğinin başlangıcına dair pek çok söylem vardır. Bu söylemler arasında en popüler olanı Malla Hanedanlığının son Nepal kralı Jay Prakash Malla'ya aittir. Rivayete göre kral, Tanrıça Durga tarafından her gece, Nepal dilinde 'Tripasa' olarak da adlandırılan 'zar oyunu' oynamak için ziyaret edilirdi. Tanrıça Durga, Kralın kendisi ile görüştüğünü bir kişiye

dahi söylemesini yasaklamıştır. Ancak bir gece kraliçe, kraldan şüphelenip onu takip edince Tanrıça Durga'yı görmüştür. Tanrıça Durga bu duruma sinirlenerek onu tekrar görmek ve hanedanını korumak istiyorsa, bundan sonra kendisini yalnızca genç bakire kız şeklinde görebileceğini söylemiştir. Böylelikle Kumari geleneği doğmuştur (Tamang, 2017).

Kumari, Sanskritçe "prenses" anlamına gelen "kumarya" kelimesinden türemiştir. Ancak Hint dilinde (Nepal) "bakire kız" anlamına gelmektedir (Ghimire, 2018). Bakire olan bu kız çocuklarına tapmak aslında eski bir Hindu geleneğidir. Kumari, Budist rahipler tarafından özellikle shakyalardan iki yaşında seçilmektedir. Kumariler, Budist manastırları (Baha) ve belirli kast grupları ile çok bağlı olduklarından dolayı kültürleri için özel dernekler (Guthi) oluşturulmuştur (Letizia, 2013). Aynı zamanda Tanrıçaların kendilerine özgü koruyucuları da olduğuna inanılmaktadır. Bu koruyucuların kendi aralarında da ayrımları olup, her birinin karakteri olduğu da düşünülmektedir (Hoek ve Shresta, 1992).

İnanışa göre kız çocukları sırasıyla Tanrıçanın 32 gözbebeğine yani mükemmelliğine sahip olmalıdır. Bunlar (Ghimire, 2018):

- Geçmiş ya da güncel olarak hastalığa sahip olmayıp, son derece sağlıklı olmak,
- Kusursuz bir cilt tipi,
- Genellikle koyu kahve ya da siyah saç rengi,
- Göz renginin koyu olması,
- Çocuğun kollarının ince ve uzun olması,
- Güzel ve etkileyici ses tonu,
- El ve ayakların yumuşak ve pürüzsüz olması,
- Vücutta ter vb. kötü kokuların bulunmaması,
- Hiç kan dökmemiş olması,
- Lekesiz ve cam gibi parlak bir cilt tonunun bulunması,
- Banyan ağacının gövdesi gibi düzgün bir vücut tipi,
- Ağız bölgesinin düzgün ve orantılı olması,
- Dişlerin boşluksuz ve beyaz olması,
- Geyiklerin kalçası gibi kalça yapısına sahip olmak,
- Göğüs bölgesinin aslan gibi olması,
- Cinsel organların küçük olması,

- Boyun bölgesinin deniz kabuğu gibi hassas olması,
- Kaşların düzgün ve eşit olması,
- Çocuğun cesaret duygusunun gelişmiş, korku duygusunun ise gelişmemiş olması gibi özelliklere sahip olması gerekmektedir (Ghimire, 2018).(Resim 3.2.)

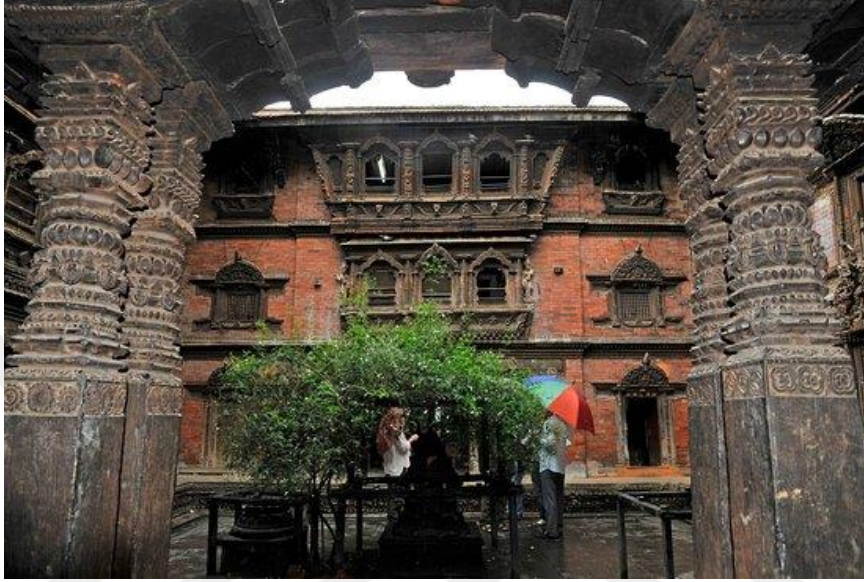

Resim 3.2. Yaşayan tanrıça kumari

Ancak Kumari seçilerken aranan bu 32 nitelik göz önünde bulundurulduğunda çocuğun çıplak olması etik açıdan uygunsuz ve rahatsız edicidir (Herslow, 2019).

Katmandu Vadisinde çeşitli Kumariler yaşamaktadır. Ancak Kumari evinde yaşayan Kumari Ana Tanrıça olarak kabul edilmektedir (Tamang, 2017). Ana Tanrıça evlenmekten mahrum kalan yüksek bir Kumari biçimidir. Belirli bir toplumun annesi olarak hayatını devam ettirmeli, insanlığın iyi olması için dua etmeli ve ölmelidir. Kerala'da yaşayan Manarassala Amma, bu uygulamanın bir örneğidir. Amma'nın Nagaların yani yılanların en büyük gücü ve koruyucusudur. Ayrıca Mitolojide de Nagalar tarafından uykusunda bile korunduğuna inanılmaktadır (Devika ve Muraleedharan 2020). Kendilerine hayvan kurban edilmemesi gereken saf tanrılar olsalar da, ölmekte olan bufalo, manda ve keçilerin sıcak kanları ile gelişen tanrılar olduklarına da inanılmaktadır (Allen, 1976).

Kumari, yerel halka ve yabancılara günde sadece iki kez kendini göstermektedir. Ziyaretçileri eğer Kumari halkın arasına selamlamaya inmediyse, Kumariyi evinin üçüncü katındaki balkonun penceresinden görebilmektedir (Resim3.3. ve 3.4.). Kumari kendini gösterdiğinde sert ve kayıtsız bir ifade dışında gülümser ya da başka bir yüz hareketi yaparsa, bu ifade değişikliğinin sebebi olan kişinin geleceğinin korkunç geçeceğine inanılmaktadır (Herslow, 2019).

Resim 3.3. Kumarinin yaşamını sürdürdüğü ev

Resim 3.4. Kumarinin halkı selamlaması

Nepal’de ve Hindistan’da tanrıçanın belirsizliğinin Hindu kadın rolü ile benzer olduğu düşünülmektedir. Sınıf farkı ve toplumsal cinsiyet algısı açıkça saflık olarak tanımlanmıştır. Ancak kendilerine hayvan kurban edilmemesi gereken saf Tanrılar olsalar da, ölmekte olan bufalo ve keçilerin sıcak kanıyla gelişen Tanrılar olduğuna da inanılmaktadır. Bu yüzden de henüz kan dökmemiş, sağlıklı küçük kız çocuklarına yüksek ilgi gösterilmiştir. Bunun sonucunda da seçilen kız çocuğunun bir Tanrıçanın ruhu için uygun bir beden olacağı ya da oluşturacağı düşünülmüştür (Allen, 1976).

Batı kesiminin Nepal gibi ülkelere yayılması ve bu ülkelerde artan yabancılar yaşayan tanrıça geleneğinin etik ve yasal olup olmadığını sorgulamaya başlamıştır. Aynı zamanda bu geleneğin insan hakları ihlali olarak kabul edilip edilmeyeceği de sorgulanmaktadır. İnsan hakları avukatları, yabancı medya ve kültürel (sosyal) antropologlar geleneğe ait olan ritüelleri araştırıp, sonunda ise acımasız olduklarını ve aynı zamanda kız çocuklarının zihinsel ve fiziksel durumuna zarar verebileceğini belirtmişlerdir. Bu gelenekte tepki iki kısım üzerindedir: Birincisi çocuğun 108 kesilmiş manda başı ile karanlık bir odada kaldığı kısımdır. Çünkü bu testin iki yaşında geçirilecek olması çocuk üzerinde travmatik etkilere sebep olabilmektedir. İkincisi ise çocukların diğer çocuklar gibi eğitim alamamaları onları kendi yaşlılarının gerisinde bırakmaktadır (Herslow, 2019) (Resim 3.5.).

Resim 3.5. Kumarinin tanrıça olarak ilk günü

Yukarıda bahsedilen görüşün aksine bu geleneği destekleyip kadının kutsallığını anlattığını düşünen kesim de bulunmaktadır. Buna örnek olarak: Dünyanın Her Yerinde Kadın Yaşamları (Womens Lives Around The World) adlı çalışmada Sanju Gharti ile yapılan röportajda:

“İnsanların Nepalli olduğumu duyunca verdikleri ilk tepki Nepalli kadınların baskı altında olduğu için marjinalleştirilmeleri gerektiğidir. Bunun sebebi de Nepal’in medeniyetten uzak bir ülke olduğunu düşünmeleridir. Ayrıca insanlar erkekler ve kadınlara eşit statü ve fırsat sunma açısından geri olduğumuzu varsaymaktadır. Ama durum düşünülenlerin aksine, Nepal’in kadınları Tanrıça sınıfına taşıyan geleneklerine de sahip olduğudur. Bu durumda eski zamanlarda anaerkil topluluğun var olduğunu göstermektedir.” şeklinde Kumari geleneğinin aslında kadınları yüceltmek amacı da taşıdığını savunmaktadır (Shaw ve ark., 2018).

Küçük kızların bu deneyim hakkındaki görüşlerine ya da üzerinde bıraktığı etkilere dair elde edilmiş çok sayıda bilgi yoktur. Ancak Çocuk Hakları Sözleşmesinde belirtilen maddeler göz önünde bulundurulduğu zaman kısıtlayıcı bir hayat sürdükleri ve çocukluklarını kaybettikleri için birçok şeyden mahrum bırakıldıkları görülmektedir (Devika ve Muraleedaran , 2020).

Nepal Krallığı, 1990 Anayasası ile vatandaşların temel hakkını tanımıştır. Ancak 1992’den önce çocuk haklarını ve çocuk haklarının iyileştirilmesini savunan bir yasa yoktu. Bunun sonucunda da bazı çocuk hakları farklı yasalara dâhil edilmiştir. Nepal’de yürürlüğe giren 1992 çocuk yasası, sadece çocuk haklarına ve endişelerine adanmış ilk yasadır. Çocuğun kimlik hakları, ayrımcılığa ya da istismara uğramaması, korunması, eğitilmesi ve adaleti 1992 çocuk yasasında ele alınmıştır. Çocuk işçiliği ise 1999 tarihli çocuk işçiliği yasaklama ve düzenleme yasasında bahsedilmiştir (Gajurel, 2008).

Nepal parlamentosu üyesi Bidya Bhandari ilk kez Eylül 2002’de, Kumari geleneğinin ortadan kaldırılması için çağrıda bulunmuştur. Aynı şekilde 2004 yılında kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi komitesi, Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna aynı tavsiyeyi destekleyen bir rapor sunmuştur (Letiza,2013). İnsan hakları aktivisti ve avukatı Pun Devi, Kumari gibi davranan kızların karşılaştığı koşulların inanılmaz derecede sınırlayıcı ve uzun vadede olumsuz etkilere yol açması sebebiyle geleneğin fiziksel özgürlüğü ve eğitim hakkını ihlal ettiğini savunmuştur (Herslow,2019). Pun Devi bunun üzerine 2005 yılında yüksek mahkemede çıkan insan hakları dilekçesine göre Kumari adındaki “Yaşayan Tanrıça” geleneğine itiraz etmiştir. (Letizia, 2013).

3.1.3. Kız çocuklarının diri diri gömülmesi

Çöl ortamında bulunan çoğu kabile, eli silah tutan, kalabalık, dövüşebilen erkek sayısına bakarak lider seçmekteydi. Arap toplumları da bu yüzden erkeklere oranla kadınlara daha az

değer ve önem vererek cinsiyetler arası eşitsizliğin çoğalmasına sebep olmuştur. Bu yüzden yeni doğan bir bebek erkekse eğlenceler düzenlenir, herkese ilan edilirdi ancak bebek kız doğmuşsa bu utanç kaynağı sayıldığı gibi uğursuzluk getirileceğine yönelik inançları da beraberinde getirmiştir. Bu inançların toplumun geneline yayılmasıyla birlikte yeni doğan yahut küçük yaşta ki kız çocuklarını diri diri toprağa gömme gibi insanlığa sığmayan bir uygulama ortaya çıkmıştır. Diri diri gömme geleneğinin adı Arapçada “Ve’d”, mağdur bebek ya da kız çocuklarına ise “Mev’üde” adı verilmektedir (Günaltay, 1951).

Cahiliye devri Araplarında kız çocuklarının diri diri gömülmesinin iki temel nedeni gösterilmiştir. Birincisi fakir kalma korkusudur. O dönemde kadınların erkeklerden daha az işe yaradığı düşüncesine sahip olmaları, kız çocuklarının aile içerisinde ve toplum genelinde yük olarak görülmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda ise kız çocuklarının bereketi kaçırdığı inancı kabul edilmiş ve uğursuz sayılmışlardır. İkincisi ise ataerkil bir namus anlayışına sahip olmalarıdır. Cahiliye Araplarında bir ailede erkek birey evlenecekse sıkıntı olmaz ancak evlenecek olan kişi kadın ise bu aile tarafından namussuzluk olarak sayıldığı için kızın öldürülmesine karar verilmektedir (Acarlıoğlu, 2019).

Tarih boyunca çeşitli kaynaklarda ve dini kitaplarda kadınların doğum sancıları geldiğinde kız çocuğu doğurmaktan korkan bir kadının doğum vakti yaklaştığı zaman çöle çukur kazıp, çukurun başında doğum yaptığı, yeni doğan bebek kız ise bebeği çukura gömdüğü gibi rivayetlerden bahsedilmesi insanları bu konuda ikiye ayırmıştır. Ancak peygamberler ve bilgili âlim insanlar kız çocuklarına karşı uygulanan bu davranışları değiştirmek için çaba sarf etmişlerdir. Çünkü İslamiyet’in gerçek anlamda kullanıldığı zaman insan yaratılışına aykırı gelenek ve adetleri doğrudan ya da dolaylı olarak kaldırma yolunda olduğu görülmektedir (Beğavi, Demircan, 2004).

Cahiliye devri Araplarında diğer bir rivayet ise kız çocuklarının altı yaşına kadar yaşamasına müsaade edilip daha sonra öldürülmesine karar verilince annesi tarafından kızına temiz ve güzel kıyafetler giydirilmesi istenmektedir. Daha sonra baba, kızını kandırarak gömmektedir. Ancak bazı kaynaklarda gömülmenin yanı sıra boğma, derin bir yere atılma gibi çocuk ölümlerinin de olduğundan bahsedilmektedir (TDV İslam Ansiklopedisi, 2004). Bu dönemde ki Arap kültüründe kız çocuğu ya da kadın olmak demek yaşama hakkına sahip olunmadığını göstermiştir. Eğer bir kız çocuğu öldürülmeden kurtulup yaşama devam etse dahi zulümden kurtulmaları neredeyse imkânsız idi. Kadın ve kız çocuklarında ticari bir gelir elde etmek istedikleri için onlara zorla fuhuş ya da kölelik yaptırılırdı. Bazı aileler sırf bu duruma gelmemek için bile kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesine göz yumarlardı. Böylelikle sözde namusları kirlenmeyecek, aile içerisinde ve toplumda yük olarak görülen kız çocuğundan ise maalesef kurtulmuş olacaktı (Eroğlu, 2015).

Cahiliye toplumunda uygulanan bu hareket Kuran-ı Kerim’de “Onlara kız çocuklarının olacağı (olduğu) dendiğinde yüzleri simsiyah olur ve içlerini öfke kaplar. Şimdi o kız çocuğunu hor görerek gömsün mü? Yahut toprağa mı gömsün? Ne kadar kötü bir düşünce” şeklinde

tanımlamıştır. Cahiliye devrinde yapılan bu uygulamanın önu bu ayet sayesinde biraz daha kesilmiştir (Tan, 2017). Ancak her ne kadar geçmişte kalmış bir gelenek olsa da günümüz modern toplumunda hala var olduğu görülmüştür (Resim 3.6.).

Resim 3.6. Hindistan’da kız bebeğin maddi yük olarak görüldüğü için gömülmesi

3.1.4. Mermi karınca eldiveni

Mermi karınca türü en zehirli karınca türü olarak bilinmektedir. Bu karıncalar ya yalnızdırlar ya da düşmüş kütüklerde ve çürüyen ağaçlarda küçük gruplar halinde yaşamaktadırlar. Mermi Karıncalar, Güney ve Orta Amerika bölgesinde bulunmaktadır. Brezilya Kızılderilileri mermi karınca eldiveni ritüelinin yanı sıra bu karıncaları romatizmal ağrıların kontrolü için de kullanmaktadırlar (Bosmia ve ark, 2015) (Resim 3.7.).

Mermi karınca eldiveni ritüeli genellikle Brezilya’da yaşayan kabileler arasında yaygın olarak görülmektedir. Brezilya’daki Para ve Amazonas eyaletleri arasındaki sınırda ikamet eden Satere – Mawe Kızılderilileri bu ritüelin, genç erkek çocukların yetişkinliğe adımına hizmet ettiğini savunmaktadır (Bosmia ve ark, 2015). Uygulanan bu ritüel ile aynı zamanda kabilelere savaşçı yetiştirilmektedir. Satare – Mawe savaşçısı olacak kişi dayanılmaz acılara istekli olarak kabul edildiğinde, savaşçı kastının seçkin doğasını hem içselleştirmek hem de teşvik etmek için kazanılmış bir çıkara sahip olacağı düşünülmektedir (Hansen, 2013).

Resim 3.7. Mermi Karınca

Erkek çocukları bu geçiş ritüeline 12 yaşından itibaren başlamaktadır. Paraponere Clavata (mermi karınca) türü, dünyadaki en acı verici böcek sokması olarak bilinmektedir. Çünkü sadece bir kez sokması yirmi dört saat ağrı vermektedir (Bosmia ve ark, 2015). Mermi karıncaları ve arılar gibi böceklerin yaralanmalar sırasında açığa çıkardığı zehir diğer böceklerle ve avcılara karşı güçlü bir silah niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte insanlarda deride zehrin birikmesi çoklu sokmalar ve zehir konsantrasyonu ile ilişkili hem lokal hem de sistemik değişikliklere neden olabilmektedir. Mermi karınca zehri potansiyel olarak alerjenik proteinler içermektedir (Costa ve ark, 2017). Karıncanın sokmasının ardından deride beyaz bir leke oluşmaktadır. Daha sonra ağrı maksimum dereceye ulaştıktan yaklaşık 12 – 48 saat sonra enfeksiyon ortaya çıkar. Bununla birlikte kişi soluklaşır, kalp atış hızı 100'ü geçmekte olup vücut sıcaklığının ise 38 dereceye yükseldiği görülmektedir (Junior, 2005).

Sagarin ve çalışma arkadaşları, sık sık ağrı içeren bu tarzdaki ritüellerin kortizol hormonunda bir artışın göstergesi olduğunu belirtmiştir. Fizyolojik stresteki artışın psikolojik stresteki azalmalar ile hipofrontalite olarak adlandırılan değişmiş bir bilinç durumuna girebileceğini göstermektedir. Hipofrontalite, beynin sınırlı miktarda kaynağa sahip olmasından ve bu kaynakları hangi alanların alacağını yönlendirme ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Çok sayıda beyin yapısı aktif olmasına rağmen beyne kan akışı gerçekleşmez. Kısaca hipofrontalite, ağrılı uyaran alanlara bir açıklama sunar ancak, ağrılı uyaranı uygulayanlarda meydana gelebilecek herhangi bir psikolojik veya fizyolojik değişikliği hesaba katmamaktadır (Sagarin ve ark, 2009, Erickson, 2016).

Stare - Mawe yaşlıları, kolonilerinde ki karıncaları tütürür ve karıncaların uyuşmasını sağlayan bir bitki mayasına batırır. Anestezi uygulanmış karıncalar, palmiye yapraklarından yapılmış eldivenler halinde dokunur ve iğneleri içe doğru işaretlenir. Bu eldivenler daha sonra palmiye yapraklarından yapılmış daha süslü tören eldivenlerine yerleştirilir (Resim3.8.).

Resim 3.8. Mermi karınca eldiveni

Ayine katılan genç erkekler bu tören eldivenlerini iki ellerine de takarlar. Toplulukları içinde evlilik ve liderlik rollerine hak kazanabilmek için karıncaların sokmalarına katlanırken hiçbir duygu göstermemeleri gerekir. Erkek çocuklarının eldivenleri en az 10 dakika giymeleri ve yaşamları boyunca en az 20 kez tekrar etmeleri gerekmektedir (Bosmia ve ark, 2015). Eğer çocuk acıya dayanamayıp eldiveni çıkarırsa toplumda erkek olarak kabul edilmesi için başarılı olana kadar her ritüelde gönüllü olarak tekrar etmesi gerekmektedir (Hansen, 2013).

Kültürler arası ve tarihsel kanıtlar zaman içinde ritüellerde değişiklik olduğunu göstermektedir. Antropologlar, yüksek seviyelerde fizyolojik uyarılmayı içeren olaylara "Hayalci" ritüeller ile daha az uyarılma ancak yüksek seviyede tekrar ve sık katılım içeren "Doktrinsel" ritüeller arasında ayırım olduğunu savunmaktadırlar. Her iki ritüel biçimi de günümüz zaman diliminde canlı konumdadır. Mermi karınca eldiveni ritüeli hayalci ritüeller

arasında yer almaktadır. Ancak Antropolojik kanıtlar hoktrinsel ritüellerin son birkaç bin yılda daha çok arttığını buna karşılık hayalci ritüellerin azaldığını göstermektedir (Jackson ve ark. , 2021).

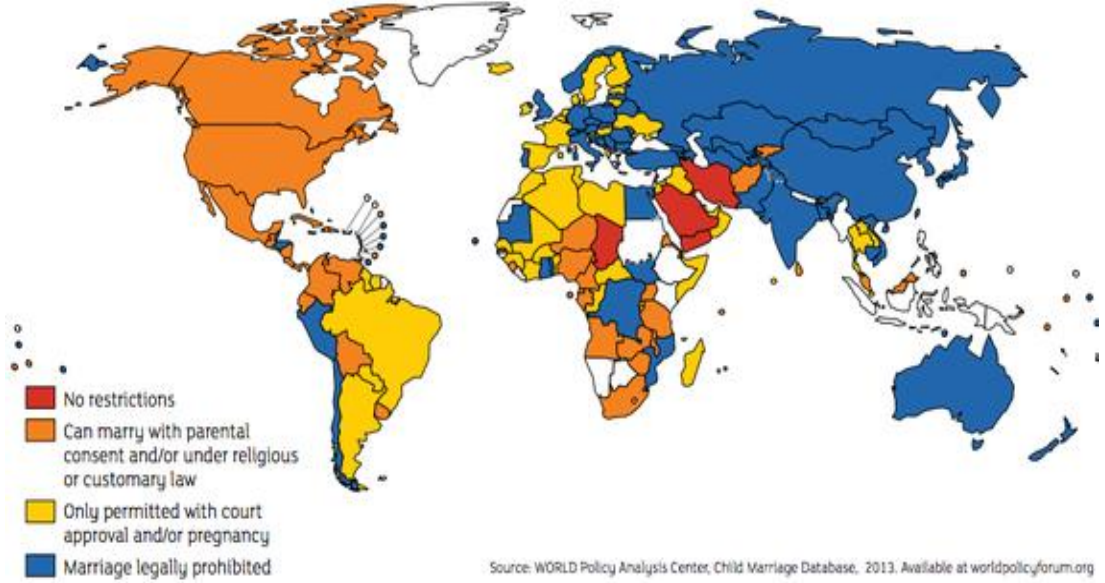
3.1.5. Erken evlilik

Çocuk evlilikleri istismar kavramının en yaygın olarak uygulanan biçimidir. Genel anlamda 18 yaşını doldurmamış çocukların evlilik ve çocuk sahibi olmak gibi sorumlulukları taşıyamayacağını bilerek yaptırılan evlilikler olarak tanımlanmaktadır. Evlilik kavramı belli bir seviyede fiziksel ve psikolojik olarak sorumluluk istemektedir. Ancak bazen yetişkinlerin bile kaldıramadığı bu sorumluluklar çocuklar için ileriki vadelere azımsanamayacak problemlere yol açmaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komisyonu 1989 senesinde, çocuk evliliklerinin erkeklerin yararına olsun diye uygulanması ve bu sebeple kız çocuklarının istismar edildiği için ortadan kaldırılması gereken uygulama olarak tanımlamıştır. Ancak çocuk evlilikleri büyük bir oranda kız çocuklarında görülse de erkek çocuklarına da uygulandığı görülmektedir (Aktepe ve Atay, 2017).

Yapılan araştırmalara göre erkeklerin %5'i 18 yaşının altında evlenirken, kız çocuklarının ise %35-60'ı 18 yaşının altında evlendirilmektedir. Bu tarz evlilikler genellikle resmiyet sözü konusu olmayıp dini inançlara yönelik ritüeller biçiminde gerçekleştirilmektedir. Erken yaşta ki evliliklere en temel iki sebep gösterilmiştir. Birincisi düşük eğitim seviyesidir. Araştırmalar eğitim seviyesi yüksek olan ailelerde 18 yaş altı evliliğin %6 olduğunu gösterirken, eğitim seviyesi düşük olan ailelerin %48'inin 18 yaş altı evlilik yaptığını göstermektedir. İkincisi ise ekonomik durumların kötü olmasıdır. Bu sebep ile yapılan evlilikler genellikle ailenin en büyüğü tarafından karar alınarak ekonomik refahı sağlamak amacıyla gerçekleştirilen evliliklerdir. Özellikle kız çocukları bazı bölgelerde ekonomik yük olarak görüldüğü için para, altın, mal ya da arsa karşılığında istemedikleri evlilikler yapmaya zorlanmaktadır (Boran ve ark. 2013). Erken yaştaki evliliklerin diğer sebepleri ise aile içi cinsel istismar (Ensest), erken ve evlilik dışı hamilelik ve bazı gelenekler ile günümüze taşınan ataerkil düşünce yapılarının çocuk üzerinde uygulanması şeklinde sıralanabilmektedir (Çakmak, 2009).

Erken evlilikler sadece Türkiye ile sınırlı kalmayıp tüm Dünya'da görülmektedir (Harita 3.1.). Türk Medeni Kanunu 17 yaşını doldurmamış evlilikleri erken evlilik sayarken, Çocuk Koruma Kanunu 18 yaşını doldurmamış çocukları, Türk Ceza Kanunu ise 15 yaşını doldurmamış çocukların evliliklerini erken saymaktadır. Maalesef ki erken evlilik konusunda kanunlarda tutarsızlık olması bu uygulamanın gerçekleşmesine engel olamamaktadır (Çakmak, 2009). Dünya genelinde ise Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komisyonu 1962 senesinde erken yaştaki evlilikler ile ilgili il büyük genel anlaşmayı imzalamıştır. Erken yaştaki evliliklerin her ne kadar gelişmemiş ülkelerde görüldüğü düşünülse de Avrupa ülkelerinde de görülmektedir.

Örneğin Almanya’da erken evlilikleri önlemek ve çocukları korumak amacıyla Çocuk ve gençleri koruma yasası çıkarılmıştır (Aydemir, 2011).

Harita 3.1. Dünyada Erken evlilikler

18 yaşını doldurmadan yapılan evlilikler genellikle taraflar birbirlerini hiç tanıyıp görmeden görücü usulü şeklinde yapılmaktadır. Özellikle evliliğin akrabalar arasında yapılması tercih edilmektedir. Bunun sebebi ise aşiret gibi grupların hâkim olduğu topluluklarda hem akrabalık bağlarının korunması hem de mirasın aile içerisinde kalıp bölünmemesi amaçlanmıştır. Özellikle Türkiye’de erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerin akrabalık ile yakından ilişkili olduğu yapılan araştırmacılar sonucunda ortaya konulmuştur (Tuğrul, 2018).

UNICEF, çocuk yaştaki erken evlilikleri önlemek için bazı aşamalar halinde bu süreci yönetmeyi amaçlamaktadır;

- Erken yaşta yapılan evliliklere sebep olan ana unsurları tespit etmek.
- Erken yaşta yapılan evliliklerin ortadan kaldırılamamasının önündeki engelleri tespit etmek.
- Aile baskısı altındaki veya zorla evlendirilmiş çocukların tespiti için gerekli olan çalışmaları desteklemek.
- Mevcutta uygulanan hizmetler haritalandırılarak vaka yönetimini sağlamak.

- Erken yaşta yapılan evliliklere müdahale edilebilmesi için yerel bölgelerde gerçekleştirilen hizmetlerin kapasitelerini arttırmak.

Bahsi geçen aşamalara göre çok yönlü eğitim programları uygulanmaktadır (<https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-ya%C5%9Fta-evlilik>).

Erken evlilikler çocuklar için gelişme dönemlerinde sakıncalı olmaktadır. Küçük yaşta evlendikleri için okulu terk etmek zorunda kalırlar. Toplumun tabularına karşı direnemeyerek sosyal çevreden soyutlanırlar. Özellikle kız çocukları aile içinde maruz kaldıkları şiddet sonrasında gelin olarak gittikleri evde de şiddetin katlanarak devam ettiği görülmüştür. Bunun sonucunda ise çocuklar uğradıkları şiddetten dolayı manipüle edilerek şiddeti uygulayan kişiyi haklı görmeye başlamaktadırlar. Böylelikle korku ve manipülenin de etkisi ile bu tarz olaylar adli makamlara yansıtılmamaktadır (Malatyalı, 2014).

3.1.6. Meme ütüleme

Kamerun Cumhuriyeti, Afrika'nın kültürel açıdan en zengin ülkelerindedir. Tahmini olarak 17 milyonluk bir nüfusa sahiptir (Harita 3.2.). Meme ütüleme uygulaması Kamboçya, Çad, Togo, Gine Cumhuriyeti, Fildişi Sahili, Kenya ve Zimbabve gibi birçok bölgede görülse de en sık görüldüğü bölge Kamerun olmuştur (Gorar, 2022). Uygulama çocuklara yönelik cinsel ve fiziksel istismarın bir örneğidir. Yapılan araştırmalar sonucunda meme ütüleme 9 yaş ve öncesi kız çocuklarında %50, 11 yaşındaki kız çocuklarında %38, 12 yaşındaki kız çocuklarında %24, 14 yaşındaki kız çocuklarında ise %14 oranlarında uygulandığı görülmüştür. Gelişme çağındaki kız çocuklarına rızaları olmadan uygulandığı için aynı zamanda aile içi şiddet olarak da değerlendirilebilmektedir. Tabi ki diğer uygulamalarda da görüldüğü gibi bu uygulamanın da temelinde kadın ve erkek arasındaki güç ilişkileri yatmaktadır (Ngunshi, 2011).

Harita 3.2. Kamerun Cumhuriyeti

Genellikle mağdura yakın bir kadın akraba ya da vasi tarafından yapılmaktadır. Ancak Birleşmiş Milletler raporlarına göre meme ütüleme vakalarının %58'i mağdur çocuğun annesi tarafından gerçekleştirildiğini göstermiştir (Gorar, 2022). Bu uygulama çocukların vücutlarının direncine bağlı olarak haftalarca veya aylarca sürebilmektedir. Uygulama gerçekleştirilirken kullanılan aletler öğütme taşları, koyu renkli sert meyveler, kalın meyve kabukları, havan tokmakları ve çekiçler şeklinde sıralanabilmektedir (Resim3.9.). Yanan kömürler üzerine aletler koyulup istenilen sıcaklığa ulaşınca çocuğun göğüslerine yerleştirilip bastırılır. Çocuk orada bulunan birden çok kişi tarafından hareketsiz kalacağı bir pozisyonda tutulmaktadır. Bunun sebebi ise çocuğun ısıtılmış alet sebebiyle ilk temasta duyduğu yüksek acı ile kaçmasının önlenmesidir (Tchukou, 2014).

Resim 3.9. Meme ütöleme

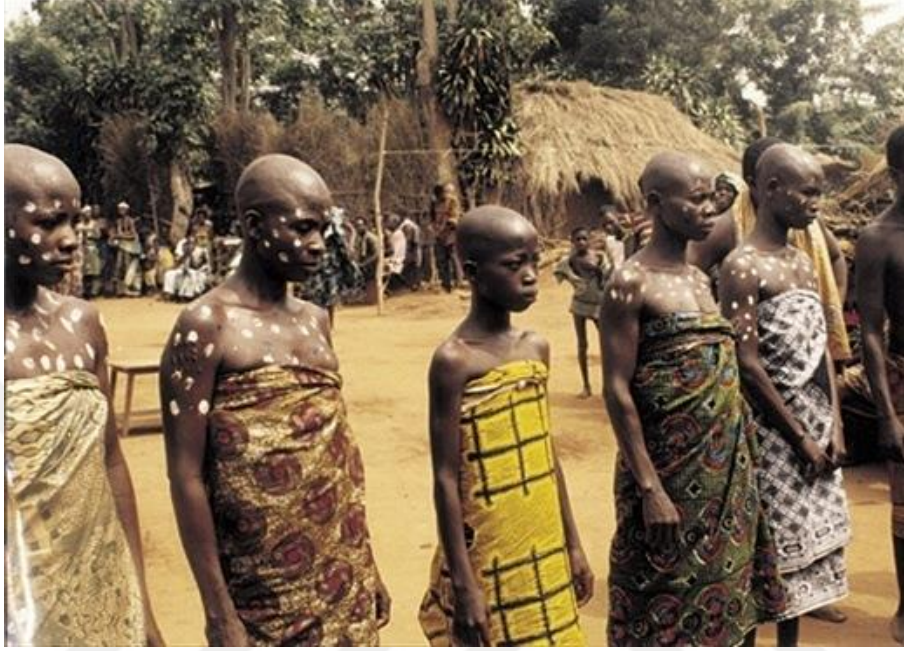
Uygulama ilk zamanlarda anne sütünü iyileştirme düşüncesiyle çıksa da daha sonra cinsel arzuları ve cinsel ilişkiyi, erkeklerin istenmeyen cinsel yaklaşımlarını ve hamileliği önlemek için kız çocuklarına yapıldığından kadın sünneti uygulaması ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca ergenliği, kadınlığa geçişi ve buna eşlik eden fiziksel değişiklikleri kontrol etmek ve bazı araştırmalarda erken evliliği önleyip kızları okulda tutma amacı ile de yapıldığı görölmüştür. Bu tarz uygulamaların ortaya çıkması kadınların organlarının bir obje olarak kabul edilmesine sebebiyet vermiştir (Rushemeza, 2022).

Kadına Yönelik Ayrımcılığın Önlenmesi Komiteleri ve Çocuk Hakları Komitesi tarafından yayınlanan ortak tavsiye kararında, meme ütöleme zararlı bir uygulama olarak kabul edilmiştir. Ayrıca diğer zararlı geleneksel uygulamalarda olduğu gibi, meme ütöleme İnsan Hakları Evrensel Beyannameşi gibi çeşitli evrensel ve bölgesel insan hakları belgelerinde ihlal olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Afrika Çocuk Hakları Refahı Sözleşmesi kadınların ve çocukların her türlü şiddetten arı tutulma haklarının yasal statü içinde olduğunu belirtmiştir (Gorar, 2022).

3.1.7. Trokosi geleneği

Etimolojik olarak "Trokosi" kelimesinin anlamı bir ilahın kölesi anlamına gelmektedir. Kelime 'Tro' (Tanrı) ve 'Kosi' (köle) birleşiminden oluşmaktadır. Trokosi geleneği, Batı Afrika'nın Gana, Togo ve Benin bölgelerinde kadınları ve çocukları ezen dini bir sistemin ürünüdür. Bilim insanları trokosizmi bir ritüel esaret olarak adlandırmaktadır. Gelenek Gana'da yaşam

sürdüren Ewe etnik gruplarında (Resim 3.10.) yaygın olarak görülmektedir. Yapılan araştırmalar bu geleneğin insanlık dışı koşullar altında var olduğunu ortaya koymaktadır (Bastine, 2010).

Resim 3.10. Ewe etnik grubu

Genel olarak, Afrika gibi toplumlar bir kişi günah işlediği zaman tanrıların aile üyelerini öldürerek veya felaketlerini üzerlerine vererek intikam aldığına dair baskın bir inanca sahiptir. Bu inanca göre bir günah işlendiği zaman tanrı ile kişi arasında aracılık etmesi için tapınak rahibi çağırılmaktadır. Tapınak rahibi işlenen günahı tanrıya bildirdiğinde aileye kefarete olarak bakire bir kız vermesini emreder. Tapınağa bakire bir kız verildiğinde yaşlı bir kadın kızın bakire olduğundan emin olmak için kızı kontrol etmektedir. Bunun üzerine kız tanrı ile ruhsal bir evliliğe bağlanmaktadır. Her ne kadar tanrının karısı olarak adlandırılrsa da aslında tapınak kölesi olarak hayatına devam etmektedir (Dzansi ve Biga, 2014).

3.2. Kadınlara Uygulanan Gelenekler

Tarihin ilk çağlarından günümüze kadar gelen zaman dilimi içerisinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği her zaman varlığını hissettirmiştir. Dünya genelindeki farklı etnik gruplar tarafından kadınlara uygulanan geleneklerin faydalı hepsinin olduğuna dair bir bilgi yoktur. Ancak geri kalmış toplumlar tarafından inanç kisvesi altında kadınlara birçok zararlı gelenekler uygulanmıştır. Bahsi geçen geleneklerin etnik gruplar içerisinde devam edip, kadınların hayatını tehlikeye atması zaman içerisinde yasalar tarafından yasaklanmıştır.

3.2.1. Sati geleneği – Hindistan

Hint geleneklerinde kadın her zaman erkek toplumundan geri planda kalmıştır. Bu yüzden “Manu kanunu” kadınların çocukluk döneminde babalarına, gençlik döneminde kocalarına, kocalarının vefatından sonra oğullarına ya da akrabalarına bağlanmalarını mecbur kılmıştır (Ersöz, 2007, Şahin, 2017).

Hinduizm’de çok fazla dini metin bulunmaktadır. Bu dini metinlerin birçoğunda “Samskara” adlı bir terim bulunmaktadır. Bu terim Hinduizm’in bünyesinde barındırdığı gelenek ve ritüelleri ifade etmektedir. Hinduizm’de doğum, iş, evlilik ve ölüm ile ilgili çeşitli gelenekler ve ritüeller vardır. “Antyeshti” kavramı da ölümden sonra gerçekleştirilen ritüellerin genel adıdır. “Sati” kavramı da Antyeshti adlı ritüelin bir parçasıdır. Bu gelenekte kadınların cenaze ateşine eşlerinin cesedi ile birlikte girerek, ölen eşlerinin günahlarını temizlediklerine inanmaktadırlar (Shamsuddin, 2020) (Resim3.11.).

Resim 3.11. Sati geleneğinin temsili uygulaması

Sati geleneğini savunan kesim bu uygulamanın kocası ölen kadınların tanrıça olarak yücelttiğini savunmaktadır. Eski Hint hukukunda kadınların görevini, sorumluluğunu ve ahlakını ifade eden “Stridharma” adında bir terim bulunmaktadır. Bu terim kadının eşine bağlılığını da ifade ettiği için böylelikle de koca Tanrı sınıfına girmekteymiş (Shamsuddin, 2020). Eski Hint geleneklerine göre eşi ölen kadınlar üstlerine yeni kıyafet alamaz, eski kıyafetlerini giyerler. Bir yıl boyunca bir odanın köşesinde oturarak, gülümsemez ve ölen eşlerinin yaslarını tutarlar (Şahin, 2017).

Bengalli gazeteci ve yazar Rammohun Roy, Sati geleneği, çocukların zorla evlendirilmesi gibi batıl inanışlara karşı barışçıl bir yolla mücadele etmiştir. Hinduizmi yeniden formüle etme

girişimleri ile Hint mirasının eleştirel incelemelerini kamuya açık olarak üstlenmiştir (Mukherjee, 2014) (Resim 3.12.).

Resim 3.12. Rammohun Roy

Hindistan'da 1830 yılında Lord Bentinck, Hintli kadınların kocalarının ölüsüyle birlikte yakılarak kurban edilmesi olarak tanımlanan "Sati" uygulamasını kaldırmıştır. Sati geleneğinin yasaklanmasının ardından 1843'te kölelik, 1856'da ise eşi ölen kadınların yeniden evlenmesini mümkün kılan bir kanun uygulanmıştır (Erçin, 2017). Geleneğin önlenmesi yasa olarak parlamentoya 3 Ocak 1988 de sunulmuştur. Ardından 21 Mart 1988 tarihinde yürürlüğe girmiştir (<https://feminisminindia.com/2020/08/07/roop-kanwar-last-known-case-sati-india-relevance-today/>).

3.2.2. Kadın sünneti

Kadın sünneti, uluslararası literatürde "Female Genital Mutilation" olarak kabul görmüştür. Bu da "kadının genital bakımdan sakatlanması" anlamına gelmektedir (Şahyar Akdemir, 2017). Kadın sünnetinin ilk ne zaman uygulandığı belirsizdir (Black ve DeBelle, 1995). Ancak geleneğin, M.Ö 4000'den beri ataerkil toplumların kuralları ve inanışları ile alakalı olduğu düşünülmektedir (Karaman, 2017). Kadın sünneti ilk olarak Mısır'daki kadın mumyalar ve duvar resimlerinde gözlemlenmiştir. Mısır'ın Nubiya bölgesinde, Huş Krallığının hâkim olduğu dönemde firavunlar tarafından yaygın olarak kullanıldığı söylenmiştir (Soyer, 2014). Hatta bu uygulamanın en ağır şekli 'firavun sünneti' olarak geçmektedir (Resim 3.13.). Çünkü firavunlar tarafından bazı gruplara üremeyi engellemek için ceza niteliğinde

uygulanmaktadır (Aksu ve Oral, 1998). Heredot ise sünnet geleneğinin Hititler, Etiyopyalılar ve Fenikeliler’de de var olduğunu aktarmıştır (Soyer, 2014).

Resim 3.13. Mısır duvar kabartmasında firavun sünneti

Kadınlar tarih boyunca bekâret testi, pisliklerden temizlenme, çocukluktan, kadınlığa geçme cinsel aktifliği önleme, psikolojik sorunları önleme, sınıf yükseltme ve kısırlık gibi sebepler gösterilerek bu uygulamaya maruz kalmışlardır (Karaman, 2017). Feministler yıllar boyunca neden kültürel uygulamaların özellikle kadınlar için acı veren ve kısıtlayan geleneklerle tanımlama eğiliminde olduğunu sorgulamaktadır. Kadın sünnetinin korkunç bir deneyim olduğunu belirtmişler ve tıbbileştirilmesine karşı çıkmışlardır. Bunun sebebi ise uygulamanın meşrulaştırılmasını önlemektir (Dustin, 2010). Dini olarak bakıldığı zaman hiçbir kutsal kitapta ve dinde böyle bir uygulamadan bahsedilmemektedir. Fakat kadın sünneti de diğer konular gibi insanları savunanlar ve savunmayanlar olarak 2 ye ayırmıştır. Bu işlemi destekleyenler tıbbi açıdan, kötü kokulara engel olduğunu, kanser riskini azalttığını ve cinsel yolla bulaşabilecek hastalıkları engellediğini savunmaktadır. Genel anlamda ise hırs, şehvet ya da arzu gibi duyguları bastırdığını savunmaktadırlar (Eryiğit Bader, 2018).

“Female Genital Mutilation” terimi etkili bir savunma ve politik aracı olduğu gibi aynı zamanda bazı Birleşmiş Milletler konferans belgelerinde de kullanılmıştır. Dünya Sağlık Örgütü ise kadın sünnetinin ister kültürel ister tedavi amacı taşıyan nedenlerle kadın cinsel organının taş ya da jilet gibi aletlerle kısmen veya tamamen çıkarılmasını ve zarar verilmesini içeren tüm prosedürler olarak tanımlamaktadır (Leye ve ark. , 2007) (Resim 3.14.).

Resim 3.14. Eski dönemlerde Avustralya’da kullanılan sünnet bıçağı

Kadın sünneti, cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir örneğidir. Genellikle kadınların cinselliği kontrol etmesinin bir yolu olarak görülmekte olup genç kızların evlenebilirliği ile yakından ilişkilidir (Okeke ve ark. , 2012). Sünnet olan kadınların ya da kız çocuklarının uygulama sırasında yaşadıkları sağlık sorunlarının yanı sıra uygulama sonrasında uygun bakımın verilmemesinde karşılaşılan zorluklar da literatürde oldukça büyük yer kaplamaktadır (Achia, 2014). Duygusal ve psikolojik etkilerin görülme sıklığı hakkında yazılı oranlar yoktur. Ancak sosyal baskıların büyük ölçüde operasyon yanlısı olduğu ve uygulamayı geçirmeyen kızların toplum tarafından onaylanmadığı gibi alay konusu olabileceği de düşünülmektedir (Black ve Debelle, 1995).

1993 yılında gerçekleştirilen İnsan Hakları Dünya Konferansında “sünnet” kavramının insan hakkı sorunu olduğu kanaatine varılmıştır. Bunun üzerine kadın sünneti, kadına karşı işlenen şiddet ve uluslararası insan hakları hukuku içerisine dahil edilmiştir (Akdemir, 2017).

Leye ve ark. An Analysis Of The Implementation Of Laws With Regard To Female Genital Mutilation In Europe adlı çalışma da ülkelerin kadın sünneti hakkında ceza kanunlarında eklediklerini: Finlandiya (madde 5-6, saldırı), Fransa (madde 9-10, sakatlama), Almanya (madde 224-226, ciddi ve ağır bedensel zarar), Güney İrlanda (ceza adalet yasası 2000, bedensel yaralanma), Lüksemburg (madde 392, gönüllü bedensel lezyon), Portekiz (madde, 143-149, ciddi bedensel yaralanma), Hollanda (300-304, ciddi bedensel yaralanma) şeklinde sıralamıştır. Diğer ülkelerin ise Avusturya 2002’de, Danimarka 2003’te, İspanya 2003’te ve İtalya 2005 gibi yakın tarihte kanunları koyduğunu belirtmiştir (Leye ve ark. , 2007).

3.2.2.1. Kadın sünnetinin uygulandığı ülkeler

Kenya otuzdan fazla etnik grubunda içinde bulunduğu 38 milyon kişiye ev sahipliği yapmaktadır. Böylelikle de kadın sünneti uygulamasının ülkenin dörtte üçünde uygulandığı gibi etnik gruplara göre farklılık gösterdiği de düşünülmektedir. Mevcut istatistikler kırsal kesimde yaşayan kadınların sünnetli olma olasılığının şehirli kadınlara göre daha yüksek olduğunu göstermektedir (Achia, 2014). Kadın sünneti Kenya ve diğer ülkelerde yasaklanmadan önce kadınlığa başlama sürecinin geniş bir parçası olarak kabul edilirdi. Fakat bu durum bazı toplumlarda bebeklik döneminde de uygulandığı için genel bir kabul görmemektedir (Hughes, 2018).

İçerisinde birçok kabile barındıran Kenya Kuzey kısmında da Pokot Kabilesini bulundurmaktadır (Daban, 2018). Özellikle de bu bölgede sünnet ,erkeğin kendi neslini devam ettirmesini amaçlayan bir gelenek olarak uygulanmaktadır. Sünnet olacak kız çocuklarına hayvan derisi sarılır, sünnet edildikten sonra ise vücutlarına beyaz bir boya sürülmektedir (Chege ve Sifuna, 2006) (Resim 3.15).

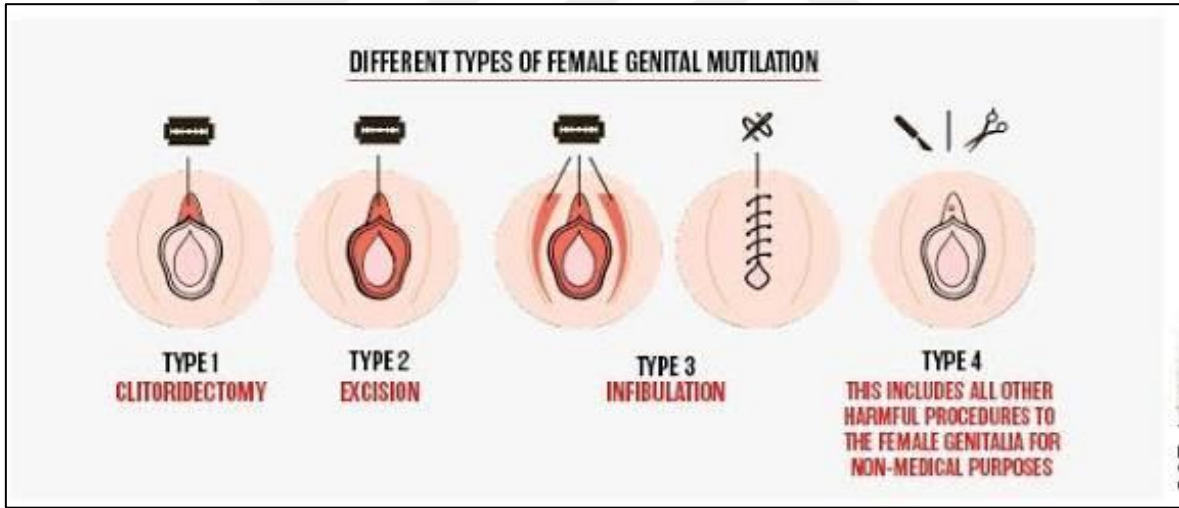

Resim 3.15. Kadın sünneti olmuş bir genç kız

Kadın sünneti önce 2001 çocuk yasası, daha sonra 2011 kadın sünneti yasası altında yasaklanmış olmasına rağmen Kenya'da bazı kabilelerde hala yaygın olarak görülmektedir. 2011 kadın sünneti yasası ile birlikte anti - kadın sünneti kurulunun oluşturulmasına izin verilmiştir. 2014 yılında kamu savcılık direktörü, anti - kadın sünneti ve çocuk evliliği birimi olarak bilinen ve 2011 yasası uyarınca kadın sünneti kovuşturmalarını takip etmek için bir ekip kurmuştur (Hughes, 2018).

Nijerya coğrafik olarak Afrika kıtasında yer almaktadır. Demografik olarak Afrika'nın en kalabalık ülkesidir. Nüfusun büyük bir oranı kadın olduğu için kadın sünneti göz ardı edilmemelidir. Nijerya kadın sünnetini durdurmak için güçlü bir ekonomiye sahip değildir. Çünkü kadın sünneti sonucunda oluşan sağlık maliyetlerini karşılayamamaktadır. Hatta sünnet uygulaması sonucunda kesilmiş vücut parçalarının halk arasında aşk tılsımı ya da ilaç olarak satıldığı ve kazançlı bir iş olarak görüldüğü ileri sürülmüştür. (Kandala ve ark. , 2009).

Kadın sünneti, Nijerya'nın çocukluk ve adölesan dönemde gerçekleştirilir, dolayısıyla bireyin rızası alınmamaktadır. Bu uygulama dört gruba ayrılarak incelenmektedir. Birincisi uygulamanın en az şiddetli şeklidir ve Nijerya'da genellikle klitorisin sadece bir kısmının çıkarılmasını içermektedir. İkincisi Klitoris ile birlikte labia minoranın kısmen yahut tamamen çıkarılmasıdır. Aynı zamanda Nijerya'da en sık uygulanan ikinci gruptur. Üçüncüsü kadın sünnetinin en şiddetli şekli olarak geçmekte olup labia minora ve majoranın orta kısmının çıkarılması anlamına gelmektedir. Bu tür uygulamalarda vajinal delik dikilir ve sadece idrara izin vermek için toplu iğne ucu kadar açıklık bırakılır. Dördüncüsü ise vajinada aşındırıcı maddelerin kullanılmasıdır (Okeke ve ark. , 2012) (Şekil3.1.).

Şekil 3.1. Kadın sünnetinin anatomik görseli

Sudan'da kadın sünnetinin oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Kuzey Sudan'daki kadınların %90'dan fazlasının bu uygulamayı geçirdiği gibi uygulama sonucunda çoğu enfekte olmuştur (Almroth ve ark. , 2001). Hem Kenya hem de Sudan'da ki sömürge yetkililerinin endişeleri kadın sünneti, kadınların doğurganlığı ve düşük nüfus artışıdaki bağlantı kadar kültür üzerinde yoğunlaşmayıp daha çok iş gücü ve ekonomik kalkınma endişeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır (Hughes, 2018).

Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın sünnetinin meydana gelmesini önlemek için etkili politikalar ve müdahaleler geliştirip, uygulamayı geçiren kadınların ihtiyaç duyduğu hizmetleri anlamak için araştırmalar yapılmıştır. 1996 yılında federal, "Kadın Sünneti Yasası" kabul ederek Amerika Birleşik Devletleri'nde 18 yaşından küçük kız çocuklarına uygulamayı yasak hale getirmiştir. 2013 yılında ise 1996 yasasını geliştirerek bir kız çocuğunu sünnet amacıyla Amerika Birleşik Devletlerinden götürmeyi suç sayan "Kadın Sünneti için Ulaşım Yasası" kabul edilmiştir (Goldberg ve ark. , 2016).

3.2.3. Chhaupadi geleneği

Tarih boyunca regl dönemlerinde kadınlar çeşitli kültürel uygulamalara maruz kalmıştır. Bu gelenek uzak ve orta batıda Nepal'in bazı bölgelerinde görülmektedir. Genellikle gelişmemiş toplumlarda uygulansa da günümüze kadar uzanmıştır. Kadınlara uygulanan geleneklerden bir tanesi de chhaupadi geleneğidir. Bu gelenek genel anlamda bakıldığında yaşamsal faaliyetlerin kısıtlanması ya da kadınlar üzerindeki sözde kirlilik inancı nedeniyle ikamet yerlerinden sürgün edilmeleri anlamlarını taşımaktadır (Ranabhat ve ark. 2015).

Yapılan araştırmalar bu geleneğin arkasında savunulan mantığın nefretin bir evresi olduğunu öne sürmüştür. Bunun sonucunda ise Tanrıların çileden çıkacağına ve gazaplarının tüm aileyi olumsuz etkileyeceğine inanılmaktadır. Kadınların regl dönemlerinde su kaynaklarından geçerse ya da kullanırsa kuruyacağına, bir meyveye dokunursa olgunlaşmadan düşeceğine, özellikle de kutsal sayılan hayvanlara temas etmeleri halinde öleceklerine inanılmaktadır. Erkekler ve çocuklara, dokunmaları da yasak olduğu gibi ev dışında bulunan kümes ya da hayvan kulübesi tarzında yerlerde kalmaktadırlar. Kaldıkları kulübe evlerinin 20-25 metre uzağında çoğu zaman kapısı ve penceresi olmayan çamur, taş ya da tahtalardan yapılmış dar bir şekildedir (Kadariya ve ark, 2015) (Resim 3.16.).

Resim 3.16. Chhaupadi kulübesi

Chhaupadi'nin iki başlık altında uygulandığı görülmektedir. Bunlardan birincisi Regl dönemlerinde 5 gün boyunca kulübede tutulmalarıdır. İkincisi ise doğum sırasında ya da sonrasında 10 - 12 gün boyunca kulübede tutulmalarıdır. Bu süre zarfında kulübede kalan kadın süt ve ürünleri ya da besleyici bir ürün tüketmelerinin aksine sadece kuru ekme ve tuz yemelerine müsaade edilmektedir (Lama ve Kamaraj, 2015).

Kadın ve çocuklar, hijyenik olmayan şartlar altında doğumların gerçekleşmesi, yılan ve akrep zehirlenmesi, beslenme düzeyinin olmaması ayrıca ileri derecedeki enfeksiyonlar sonucunda hayata tutunmaya çalışmaktadır. İnsan hakları konseyi, Nepal'de yaptığı araştırmalar sonucu kadın, çocuk ve yeni doğan ölüm oranlarının azımsanamayacak derecede olduğunu açıklamıştır (Bhandaree ve ark. 2013) .

İlk olarak 2005 yılında yüksek mahkeme chhaupadiyi yasaklamıştır. Ancak uygulamaların devam etmesi sonucunda 2008 yılında hükümet bu uygulamanın önüne geçmek için chhau kulübelerini yıktırmaya ve toplumu bu konuda bilgilendirme çalışmalarına başlamıştır. 2015 yılında chhaupadi adlı bu geleneğin ve zararlı bütün geleneklerin bitmesi için eşitlik ve üreme sağlığı (madde 18,38) hakkı ile güvence altına almıştır. 2017 yılında ceza kanunu yasası ile chhaupadiyi suç haline getirmiş ve uygulanması halinde üç ay hapis ya da 3.000 Nepal rupisi cezası verilmesine karar vermiştir. Ancak uygulama ücrâ köylerde hala devam etmektedir (Thakuri ve ark. 2021) (Resim 3.17.).

Nepal'de genç kadın regl döneminde uygulanan gelenek nedeniyle öldü

16:03 04.02.2019

Resim 3.17. Chhaupadi geleneğinin ölümle sonuçlanması

3.2.4. Devadasi - kadınların tapınaklara sunulması

Hindistan çoklu dini inanış ve çeşitli kültürel uygulamalara ev sahipliği yapmaktadır. Devadasi geleneğinin de MS. VI. Yüzyılda Keshari Hanedanlığı döneminde ortaya çıktığı düşünülmektedir. Uygulamanın, dönemin kraliçesinin Tanrıları onurlandırmak amacıyla dans edebilen bazı kadınların tanrılar ile evlendirilmesi gerektiğine karar vermesi ile başlamıştır. Uygulamanın çıktığı dönemde Tanrılar ile evlenen kadınlara bakış açısı değişmiş olup toplumda çok büyük saygın bir rol oynamışlardır. Günlerini tapınak ile ilgilenmeye ve geleneksel Hint danslarını etmeye ayırmışlardır (Resim3.18.). Ancak günümüz modern toplumunda bu gelenek olumsuz yönde evrimleşmiştir (Shingal, 2015).

Resim 3.18. Devadasi geleneğinde dans eden kadın temsili

Devadasi geleneğinin temelini kast sistemi oluşturmaktadır. Malvarlığı yüksek olan aileler, ekonomik düzeyi düşük olan ailelere bir miktar para teklif ederek kızlarını Devadasi olmaya zorlamaktadır. Kız çocukları genellikle 8-10 yaşları arasında resmi bir törenle adanmaktadır. Ergenliğe eriştiklerinde ise ikinci bir tören ile rahip tarafından Tanrı ile evlendirilmektedirler. Törenin ardından genç kız köyün en yüksek kast sahibi olan yaşlısı ile düğün gecesini geçirmektedir. Bu olayın sonucunda maalesef ki kız çocuğu köyün herhangi bir üyesini reddetme hakkına sahip olmamaktadır (Torri, 2009).

Geçmiş dönemlerde yaşamlarını sürdürmüş uygarlıklar tapınaklarda çalışan kölelere sahiptiler. Bu köleler tapınakların temizliği ve düzenli tutulmasından sorumlu oldukları gibi aynı zamanda tapınak dansçılığı da yapmaktaydılar. Nepal'de ise bu geleneğe Deuki Pratha denmektedir. Geleneğin Doti kralı, Nagmalla tarafından başlatıldığına inanılmaktadır. Buldukları bölgelerin Tanrılarına bakire bir kız sundukları zaman bir erkek çocuk ile kutsanmış olduğu ve dileklerinin kabul olacağı inancı hâkimdir (Bahadır KC. 2020).

Bir çeşit fuhuş geleneği olarak anılan bu gelenek kadın menopoza girdiği zaman son bulmaktadır. Ardından seçtiği bir partneri var ise onunla evli kalabilir ya da ailesinin yanına dönebilirdi. Ancak bazı durumlarda kadın erkek bir akrabaya cariye ya da ikinci eş olarak verilebilmektedir. Modernizinin gelişmesi ile birlikte hükümet köleliğin tüm biçimlerini kaldırmış ve bunun sürdürülebilmesi için hüküm koymuştur (Black, 2007).

3.2.5. Töre cinayetleri

Türk toplumlarında “töre” tarihi sürecin temelini oluşturmaktadır. Eski Türklerde “töre” kavramı devletin düzen ve işleyişini ifade etmektedir. Kısaca “töre” toplumun tamamının uyması gereken hukuk kuralları olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla bu kavram Türklerin aile yapısına girmiştir (Pamir, 2009). Böylelikle “töre” kavramı değişikliğe uğrayarak bireylerin davranışlarının hukuk ile değil geleneksel kurallar ile değerlendirilmesini sağlamıştır. Bu kavram Türkiye’de daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde görülmektedir (Yıldız, 2008)(Harita 3.3.).

Harita 3.3. Türkiye’de töre cinayetinin yaşandığı yerler

Töre kavramı bünyesinde aşiret ve namus kavramlarını barındırmaktadır. Genel tabloya bakıldığında namus anlayışı toplumlara göre değişiklik gösterebilmektedir. Ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebebiyet vermesi ve kadınların kendi bedenleri hakkında söz sahibi olamaması sayesinde toplumsal bir sorun niteliği taşımaktadır (Yüksel, 2016). Çoğu kaynakta Türkiye’de töre kavramı Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerine hastır. Ancak töre cinayetleri ülkenin neredeyse tamamında görülen önemli bir sorundur. Töre ve namus adı altında işlenen cinayetler maalesef ki kadın cinsiyetine sahip olmanın bir sonucudur (ABKH Merkezi, 2008). Töre kavramı aile içerisine girdiği zamandan beri özellikle kadın ve kız çocuklarına uygulanan ataerkil baskı artmıştır. Namus adı altında işlenen cinayetler artık sadece kırsal kesimde kalmayıp büyük şehirlere, hatta dünya genelindeki Almanya, Hollanda, Avustralya gibi ülkelere de taşınmıştır (Bilgili ve Vural, 2011).

Şenay Ünsal Atan “Töre ve Namus cinayetleri” adlı çalışmasında, Türkiye’de bu cinayetlerin işlenmesinin nedenlerini “Ataerkil yapı, itaat merkezli baskın geleneklerin yaygınlığı, dini ve kültürel inançlar, bireyler üzerindeki toplumsal baskı” şeklinde sosyo - kültürel bir bakış açısıyla beş maddede incelemiştir (Ünsal Atan, 2016, s. 71).

Geleneklerin kuşaktan kuşağa günümüze kadar getirdiği güç yarışı zaman içinde erkekleri bu uygulamanın destekçisi ve aktarıcısı konumuna getirirken yaşlı kadınları ise koruyucu ve sözcü konumuna getirmektedir. Aşiret içerisinde namusun kirlenmesi ile ilgili bir düşünce meydana geldiğinde kısa bir zaman içerisinde aşirete mensup kişiler toplanarak karar almaktadırlar. Eğer alınan karar cinayet ise bu görevi aşiret içerisindeki en küçük erkek çocuğa vermektedirler. Bunun sebebi ise yasal düzenlemelerdeki ceza indirimlerinden yararlanabilmektir (Dinç ve Şahin, 2009).

Türkiye’de töre ve namus cinayetlerinin önüne geçilmek amacıyla 2005 yılında kasten adam öldürme suçunun nitelikli halleri düzenlenmiştir. Böylelikle Türk Ceza Kanunu’na kasten adam öldürenlere müebbet hapis cezası gerektiren ‘töre saikiyle’ ifadesi eklenmiştir (ABKH Merkezi, 2008). 5237 Türk Ceza Kanunu’nun 29. maddesinde bahsedilen ‘haksız tahrik’ ibaresinin değiştirilip ‘haksız fiil’ ibaresine yer verilmiştir. Böylelikle töre ya da namus cinayetlerinde özellikle akraba içi işlenen suçlarda haksız tahrik indiriminin yanlış bir biçimde kullanılmasının önüne geçilmiştir (Bozdağ, 2015).

4. BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

İnsan hakları ve kültür birbirinden ayrılmaz. Bununla birlikte, kültürel geleneklere uyum sağlamak ve kültürü, cinsiyet temelinde bireylerin bütünlüğünü ve onurunu inkâr etmek için bir bahane olarak kullanmak arasında yapılması gereken bir ayırım vardır. Bu ayırımın temelinde kültürün insan haklarını ihlal eden uygulamaları koruyan bir kalkan olarak kullanılmaması yatmaktadır. Dünya üzerindeki bütün toplumlarda cinsiyetlerin kültürel ve sosyal olarak yerleşik beklentilerine ve davranışlarına dayanan uygulamalar bulunmaktadır. Bazı gelenekler en basit tanımıyla toplumun inanç sistemlerini birbirlerine bağlayan yapı taşlarıdır. Tarihin ilk zamanlarından beri insanlık hep bir şeylerden korkup çekinmiştir. Toplum baskıları, dini değerler, tabular ve alışkanlıklar bazen geleneklerin gerçekleştirilmesinin temellerini atmaktadır. Toplumun diğer fertlerinden alınabilecek tepki korkuyu tetiklediği için görülmüştür ki en ağır suçlar kimi zaman gelenek ve görenekler ile işlenmiştir. Bu durumda gelenek ve görenek adı altında yapılan davranışlar suç teşkil ettiği gibi bazı ülkelerin kanunlarına göre değişen ceza boyutlarına da sahiptir. Özellikle Birleşmiş Milletlere üye devletler, uluslararası toplumun karşı karşıya olduğu ekonomik, sosyal, kültürel veya insani nitelikteki problemleri çözmede ayrıca etnik köken ayrımı gözetmeksizin herkes için insan haklarına ve temel özgürlüklere saygıyı teşvik etmede iş birliği yapacaklarını her zaman taahhüt etmektedirler.

Cinsiyet kaynaklı şiddet, kültür, din, sosyo – ekonomik sınıf, eğitim, yaş ve diğer çeşitlilik sınırlarını aşan milyonlarca çocuk ve kadını etkileyen bir problem olduğu gibi aynı zamanda fiziksel, psikolojik, sosyal ve kültürel biçimlerde kendini gösteren bir sorun olmuştur. Bireyin cinsiyet gözetmeksizin her türlü bakıma ihtiyaç duyduğu evre çocukluk çağıdır. Birleşmiş milletler çocuk hakları sözleşmesinin ilk maddesine göre 18 yaşını doldurmamış her çocuk en iyi barınma, beslenme ve eğitim hakkına sahiptir. Ancak kırsal kabilelerde ekonomik geliri ve eğitim düzeyi el vermeyen aileler çocuklarının gelenek adı altında istismara uğramasına sessiz kalmışlardır. Çoğu toplumlarda erkek çocukları şiddete meyilli yetiştirilirken kız çocukları ise ötekileştirilerek yetiştirilmiştir. Görülmüştür ki tarihin belli dönemlerinde kadınlar yüceltilirken belli dönemlerde ise utanılacak bir varlık olarak gösterilmiştir. İlk çağlarda kadın avcı ve toplayıcı bir rol oynamaktaydı. Orta çağ toplumunda kadın cinsiyeti yalnızca doğurganlığı ile yaşamını sürdürmek zorunda bırakılmıştır. Yeri geldiğinde yaşadığı topraklar uğruna savaşlara katılmıştır ancak zamanla zaten zararlı ve tehlikeli olan gelenekler evrimleşerek kadınların ve çocukların hem psikolojik hem de fiziksel bir boyutta şiddet görmesine sebep olmuştur (Tablo 4.1.).

Tablo 4.1. Kadınlara uygulanan insan hakların aykırı gelenekler

Gelenek Türü	Şiddet Türü
Sati Geleneği	Fiziksel, Yaşam Hakkı İhlali
Kadın Sünneti	Fiziksel, Cinsel Şiddet
Chhaupadi Geleneği	Psikolojik Şiddet
Devadasi Geleneği	Cinsel Şiddet
Töre Cinayetleri	Yaşam Hakkı İhlali

Antropoloji bilimi insanın kökenine indiğinden beri insanların yaşamlarına devam edebilmek adına daima çeşitli inançlara sahip olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu inançlar doğrultusunda toplumun mirasını gelecek nesillere aktaran yararlı geleneklerin dışında bu çalışmanın konusunu oluşturan ve bünyesinde şiddet, istismar ve ölüm gibi kavramları barındıran gelenekler de ortaya çıkmıştır. Yapılan araştırmaların gösterdiği üzere bu geleneklerden en fazla etkilenen kısım çocuklar ve kadınlar olmuştur. Çeşitli medeniyetlerin kültür tarihi boyunca ataerkil sistemin devam edebilmesi için kadınlar eşlerinin cenazeleri ile birlikte ateşe verilmiş, cinsel isteklerinin bastırılması ancak doğurganlıklarının devam edebilmesi için sünnet edilmiş, Menstrüasyon dönemlerinde uğursuz olarak görüldükleri için ötekileştirilmiş, Dini inançları kullanılarak tapınaklarda ki din adamlarına köle olarak adanmış ayrıca töre adı altında ki kurallar sebebiyle yaşamlarına son verilmiştir (Tablo 4.1. - 4.2.).Yapılan bu çalışmada yukarıda ve aşağıda tabloda genel olarak verildiği üzere kadın ve çocuk haklarına aykırı bir takım kültürel baskılar söz konusudur.

Tablo 4.2. Çocuk haklarına aykırı gelenekler

Gelenek Türü	İstismar Türü
Bacha Bazi	Cinsel İstismar
Kumari Geleneği	Duygusal İstismar
Kız Çocuklarının Gömülmesi	Yaşam Hakkı İhlali
Mermi Karınca Eldiveni	Fiziksel İstismar
Erken Evlilik	İhmal, Duygusal İstismar
Meme Ütüleme	Fiziksel İstismar
Trokosi Geleneği	İhmal, Duygusal İstismar

Dünya genelinde uygulanan Bacha Bazi ve kadın sünneti gibi örneklendirebileceğimiz birçok gelenek mevcut ancak cezai işlemlerin üzerinde çok durulmaması bu tarz geleneklerin devam etmesini sağlamaktadır. Örneğin Nepal gibi ülkelerde hapis cezası ile başlayıp para cezasına çevrilen suçların caydırıcılığı kalmamaktadır. Maalesef ki bu durum bizim ülkemizde de her

konuda geçerli olmasa da hapis cezaları bazen para cezalarına çevirtilebilmektedir. Çalışma da bahsi geçen geleneklerin birçoğu zaten kişinin yaşam hakkına son verdiği için cezalar daha katı, daha uzun ve caydırıcı olmalıdır. Birleşmiş Milletler, UNICEF, Avrupa insan hakları sözleşmesi birçok sivil ve sosyal toplum örgütleri tarafınca yasak olsa da günümüzde hala can kaybına neden olan bu geleneklerin (Resim 4.1.) önüne geçilebilmesi için toplumların yeterli bilince ulaştırılması gerekmektedir. Hem cezai süreçlerin daha fazla arttırılması hem de ceza süreleri boyunca failerin sosyal projelere zorunlu olarak çalıştırılmaları faydalı olacaktır. Ayrıca mağdur çocukların topluma geri kazandırılmaları için çeşitli faaliyetler yapılmalı ve bu süreçte gerekli mercilerin aile ve çocuğun psikolojik yardım almalarına dair destekçisi olmalıdır.

Somali: Sünnet edilen 10 yaşındaki kız çocuğu kan kaybından öldü

23 Temmuz 2018

Somali'de mahalledeki bir kadın sünnetçiye sünnet ettirilen 10 yaşındaki bir kız çocuğu kan kaybından öldü.

Dahir Nur adlı baba, bunun kültürlerinin bir parçası olduğunu söyleyerek sünnetçiden davacı olmayacaklarını açıkladı.

Şekil 4.1. 2018 yılına ait gazete kúpürü

Geçmişte uygulanan ve günümüze kadar ulaşan bu tarz gelenek ve görenekler Türkiye'de de töre, erken evlilik ve namus gibi kavramlar ile görülebilmektedir (Resim 4.2.). Türk ceza kanununda iki madde kapsamında incelenebilmektedir. TCK madde 94-95; "Bir bireye karşı fiziksel veya psikolojik sebeplerden acı çekmesine yol açacak davranışlar üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur (Türk ceza kanunu, m-94)." Yine TCK madde 94, 2. Fıkra, a) bendine göre; "Fiziksel ve ruh bakımından kendisini savunamayacak olan kişiye ve çocuğa uygulanmasına karşın sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur." Ayrıca TCK madde 95 4. Fıkra'ya göre "İşkence sonucu kişi ölmüşse ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarptırılmaktadır."

Adana'da kadın kılığı girip 'töre cinayeti' işledi

Adana'da aile meclisinin aldığı karar üzerine kadın kılığına giren bir kişi, eski eşini vurup sevgilisini öldürdü. Olaydan sonra polis yaptığı çalışmada cinayetin 'töre saikiyle' işlendiğini tespit etti. Olayla ilgili 9 kişi gözaltına alırken, 4 zanlı tutuklandı.

Şekil 4.2. 2022 yılına ait gazete kúpürü

TMK madde – 8 ; “Bütün insanlar kanunlar önünde ve hukuk düzeninin sınırları içinde eşittirler.” maddesi ile de kadın ve erkeğin aslında her konuda eşit olduğunu göstererek kadın ve çocuklara karşı işlenen suçların biraz daha azaltılması yönünden önemli bir adım olmuştur.

Teknolojinin gelişmesi ile hiç duyulmamış vakalar gün yüzüne çıkmıştır. Modernize aynı zamanda teknolojik çağ olarak geçtiği için hem ülkemizde hem de dünyada bu tarz olayların son bulması adına gerek geleneksel gerekse sosyal medyanın gücü kullanılmalıdır. Dünya genelinde şiddet ve istismarın önlenmesindeki diğer büyük adım muhakkak beyni uyuşturan maddelerin satışının durdurulmasıdır. Bu maddeler kimi bölge de yasarken bazı bölgelerde yasaklanmıştır. Bütün toplumlara cinsiyetler arası eşitlik eğitimi verilip, kanuni belgelerin hepsinde bu ibare geçirilmelidir. Aynı zamanda nasıl ki kadın sünneti için araştırma ekipleri kurulduysa diğer geleneklerin de bu şekilde takip ve kontrol edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acarlıoğlu, A. (2019). Chiliye Arap Toplumunda Kız Çocuklarının Katli Meselesi: İslam Tarihi Perspektifinden Değerlendirme. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 23(1), 441-460.
- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M.O., Glen, M., Avcı, A. ve İçme, F. (2013). Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591 – 614.
- Achia, No T. (2014). *Spatial Modelling and Mapping Of Female Genital Mutilation in Kenya*.
- Akın, G. (2011). Antropoloji ve Antropoloji Tarihi. *Tiydem Yayıncılık*, Ankara.
- Aksu, F.M. ve Orak, E. (1998). Kadın Dış Genital Organına Uygulanan Kısıtlayıcı Tahripkar Sünnet Şekilleri (Bir Üreme Sağlığı Sorunu): Olgu Sunumu. *Cerrah Paşa Tıp Dergisi*, 29(2), 107 – 110.
- Aktepe, E. (2009). Çocukluk Çağı Cinsel İstismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(2), 95 – 119.
- Aktepe, E. ve Atay, İ.M. (2017). Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(4), 410 – 420.
- Allen, M.R. (1976). Kumari or 'Virgin' Worship in Kathmandu Valley. *Contributions to Indian Sociology*, 10(2), 293 – 316.
- Almroth, L., Berggren – Almroth V., Hassanein, O.M., Hadi, N., El, Al–Said S.S.E. Hasan, S.S.A., Lithell, B.U. ve Bergstrm, S. (2001). A Community Based Study On The Charge Of Practice Of Female Genital Mutilation İn a Sudanese Village.
- Alpaslan, A.H. (2014). Çocukluk Döneminde Cinsel İstismar. *Kocatepe Tıp Dergisi*, 15(2), 194 – 201.
- Amatya, P., Ghimine, S., Callahan, E., Karen, B.B. ve Paudel, C. C. (2018). Practice and Lived Experience of Menstrual Exiles (chhaupadi) Among Adolescent Girls in Far - Western Nepal.
- Aronowitz, A.A. (2015). The Social Etiology of Human Trafficking: How Poverty and Cultural Practices Facilitate Trafficking. *Human Trafficking: Issues Beyond Criminalization*, 17, 99 – 129.
- Arslan, G. Balkıs, M. (2016). Ergenlerde duygusal istismar, problem davranışlar, özyeterlik ve psikolojik sağlıklı arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1), 8-22.
- Arslanoğlu, İ. (2000). Kültür ve Medeniyet Kavramları. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 15.
- Aslıtürk, G.E. ve Dikyar, C. (2017). Mezopotamya – Orta Asya ve Anadolu Ekseninde İkel Toplumlardan Selçuklulara Anaerkil Kültür. *Ulakbilge*, 589 – 620.
- Atan, Ş.Ü. (2016). Töre ve Namus Cinayetleri. Türkiye Klinikleri. *Women's Health and Diseases Nursing – Special Topics*, 2(2), 67 – 73.
- Aydemir, E. (2011). Evlilik mi Evcilik mi? Erken ve Zorla Evlilikler: Çocuk Gelinler. İstanbul: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).
- Badinelli, W. (2019). Fighting Bacha Bazi: Proctecting the Dancing Boys and Implementing the Leahy Laws in Afghanistan. *Law School Student Scholarship*, 995, 1 – 27.

- Bastine N.A. (2010). The Relevance of National and International Laws for the Protection of the Rights of Women and Children in Ghana: A Critical Look at the Trokosi System in Ghana. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 1(10), 81 – 90.
- Beals, R. L., Hoiyer, H., & Erginer, G. (1991). Antropolojinin Konusu ve Alanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(2), 9-34.
- Bhandaree, R. Pandey, B. Rajak M. Pantha, P. (2013). Chhaupadi: Victimized Women of Nepal. *Scientific Committee of Reviewers*, 141 – 143.
- Bilgen, F. G. ve Karasu, F. (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar / İhmal Davranışları. *Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 22 – 34.
- Bilgili, N. Vural, G. (2011). Kadına Yönelik Şiddetin En Ağır Biçimi: Namus Cinayetleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 14(1), 66 – 72.
- Billington, R. Strawbridge, S. Greensides, L. ve Fitzsimons, A. (1991). *Kültürü Tanımlamak*. İstanbul: Say Yayınları.
- Black, A. J. ve DeBelle, G.D. (1995). Female Genital Mutilation in Britain. *BMJ*, (310), 1590 – 1592.
- Black, M. (2007). Women in Ritual Slavery: Devadasi, Jogini and Mathamma in Karnataka and Andhra Pradesh, Southem India. *Anti – Slavery*, 1 – 46.
- Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E. ve Eren, T. (2013). Çocuk Gelinler. *Marmara Medical Journal*, (26), 58 – 62.
- Bosmia, A. N., Griessenauer, C. J., Haddad, V., & Tubbs, R. S. (2015). Ritualistic envenomation by bullet ants among the Sateré-Mawé Indians in the Brazilian Amazon. *Wilderness & environmental medicine*, 26(2), 271-273.
- Bostan, H. (2016). Antropoloji, kültür ve Güvenlik. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-31.
- Bozdağ, K. (2015). Töre Saikiyle İşlenen Cinayetler, Yargıtay Yorumu ve Eleştirisi. *İstanbul Barosu Dergisi*, 89(4), 45 – 56.
- Bozkurt, E., & DOST, Ö. GS (2002). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında İfade Özgürlüğü ve Türkiye. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1).
- Bozkurt, G. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Efil Yayınevi.
- Bozkurt, G. (2016). *Sosyal ve Kültürel Değişme*. İstanbul: Efil Yayınevi.
- Bruton, A.B. (2019). Bacha Bazi and Human Rights Violations in Afghanistan: Should the U.S. Military Have Done More to Protect Underage Boys? *Kentucky Law, Journal*, 108, 179 – 198.
- Burkay, S. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç, ETHOS: *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 2(4), 1- 15.
- Centel, N. (2001). *Cezanın Amacı ve Belirlenmesi*, Prof. Dr. Tufan Yüceye Armağan. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.

- Chege, F. ve Sifuna, D.N. (2006). *Girls and Women's Education in Kenya*. Gender Perspectives and Trends.
- Coşan, B., Şahin, Ş., & Yörübulut, M. Ç. (2017). Küresel Ekonominin Kronik Sorunsalı Genç İşsizlik: Türkiye-Güney Avrupa (İspanya, İtalya, Yunanistan, Yunanistan) Ülkelerinin ihtiyaçları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (Özel), 220.
- Criminal, L. ve Weekly, J. (2014). Crime or Culture. The Revival of Slave Boys in Afghanistan; a UK Perspective. *Louis Martin and Miriam Shaheen*, 178, 193 – 195.
- Çakmak, D. (2009). Türkiye'de Çocuk Gelinler. *Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu Hukuk Devletinde Kişisel Güvenlik*, 20(1), 103 – 124.
- Çeçen, A. R. (2007). Çocuk Cinsel İstismarı: Sıklığı Etkileri ve Okul Temelli Önleme Yolları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(1), 1 – 17.
- Daban, Z.E. (2018). *Afrika da Yerli Direnişi ve Bağımsızlık Hareketleri: Mzee Jomo Kenyatta Liderliğinde Kenya* (Yüksek lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak, S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A. ve Arıca, V. (2015). Çocuk Haklarına Güncel Yaklaşım. *Çukurova Medical Journal*, 40,(1), 1 – 5.
- Değirmenci, O. (2008). Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları. *TBB Dergisi*, 77, 33 -86.
- Demircan, A. (2004). Cahiliye Araplarında Kız Çocuklarını Gömerek Öldürme Adeti. *İstem*, 3, 9 – 29.
- Devika, S. Muraleedharan, K. (2020). Health, Sanitation and Hygienic Problems among Women Travellers in Nepal. *EXECUTIVE EDITOR*, 11(03), 3106.
- Dilberoğlu, V.A. (2016). Cezalar ve Güvenlik Tedbirlerinin Amacı ve Niteliği. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65(4), 1517 – 1544.
- Diñç, H ve Şahin, H.N. (2009). Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Töre ve Namus Cinayetleri. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 17(2), 123 – 132.
- Dursun, Y. (2011). Şiddetin İzini Sürmek: Şiddet Nedir? *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 1 – 18.
- Dustin, M. (2010). Female Genital Mutilation / Cutting in the UK, Challenging the Inconsistencies, *European Journal of Women's Studies*, 17(1), 7 - 23.
- Dünya Sağlık Örgütü (2002). *Dünya Şiddet ve Sağlık Raporu*. Genova.
- Dzansi, D.Y. ve Biga, P. (2014). Trokosi' – Slave of a Fetish: An Emprical Study. *Studies of Tribes and Tribals*, 12(1), 1 – 8.
- Erçin, A. (2017). İngiliz Doğu Hindistan Kumpanyası ve Kumpanyanın Ticari Faaliyetleri (1600 – 1858). *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 4(2), 111 – 133.
- Erdentuğ, A. (1977). *Çeşitli İnsan Topluluklarında Aile Tipleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

- Erdentuğ, A. (1982). Suç Kavramının Kültür Farklılığı Açısından Değerlendirilmesi. *Antropoloji*, 11, 145 – 179.
- Eren, A. (2005). Korku Kültürü, Değerler Kültürü ve Şiddet. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 8, 8.
- EROĞLU, F. (2015). Arap Yönetim Tarzı ve Türk Yönetim Tarzı Üzerindeki Etkisi. *Yeni Fikir Dergisi*, 7(15), 7-33.
- Ersöz, E. (2007). Manu Kanunnamesi'ne göre Hinduizm. (Yüksek Lisans Tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1- 110.
- Eryiğit, B.A. (2018). Sünnet Olma ve Kadın Sünneti. *Eskiyeni*, 37, 81 – 107.
- Gajural, D. P. (2008). Child Rights in Nepal. *SSRN Electronic Journal*, 1 – 48.
- Ghimire, H. L. (2010). A Study of Living Goddess Kumari. *The Source of Cultural Tourism in Nepal*, (9), 24 – 42.
- Goldberg, H., Stupp, P., Okoroh, E., Besera, G., Goodman, D. ve Danel, I. (2016). Female Genital Mutilation / Cutting in the United States: Updated Estimates of Women And Girls at Risk, *Public Health Reports*, (131), 340 – 347.
- Gorar, M. (2022). Breast Ironing in the UK and Domestic Law. *Journal of International Women's Studies*, 24, 1 – 11.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729(1), 50-57.
- Göktürk, N., Özgenç, İ. ve Üzülmüş, İ. (2012). *Ceza Hukukuna Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D. ve Altıntaş, M. (2012). Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 112 – 137.
- Gültekin, M. ve Şahin, M. (2016). *Türkiye'de ve Dünyada Kadına Şiddet*. İstanbul: Sekam Yayınları,
- Günaltay, Ş. (1951). İslam'dan Önce Araplar Arasında Kadının Durumu, Aile ve Türlü Nikâh Şekilleri. *Marife*, 1(3), 189 – 199.
- Güner, Ş., İlkay, G. S., Şahan, M. H. (2010). Çocuklarda Sosyal ve Medikal Bir Problem: İstismar. *Van Tıp Dergisi*, 17(3), 108 – 113.
- Gürler, C. (2010). Nefret Suçları ve İş Hayatı. *Ankara Barosu Dergisi*, 1, 259 – 274.
- Gürsel, A. (2019). *Duygusal İstismarı Önleme ve Müdahale Programı Geliştirme ve Etkisinin Test Edilmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Hansen, W.G. (2013). Influence: Theory and Practice (Master's Thesis). *Naval Postgraduate School Monterey Ca Defense Analysis Dept*, 327.
- Hedin, L. W. (2000). Physical and sexual abuse against women and children. *Current Opinion in Obstetrics and Gynecology*, 12(5), 349-355.

- Herslow, S. (2019). *The Tourist Gaze on the Royal Kumari of Kathmandu*. Analysis of a Living Goddess Based on Online Discourse.
- Hoek, B.V.D. ve Shrestha, B. (1992). Guardians of the Royal Goddess: Daitya and Kumar as the Protectors of Taleju Bhavani of Kathmandu. *Contributions to Nepalese Studies*, 19(2), 191 – 222.
- Hughes, L. (2018). Alternative Rites of Passage: Faith, Rights and Performance in FGM/C Abandonment Campaigns in Kenya.
- İşeri, E. (2008). *Cinsel İstismar, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı*. Ankara: Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları.
- Jackson, J.C. Caluori N. Gray K. Gelfand M. (2021). The New Science of Religious Change. *American Psychologist*, 76(6), 838 – 850.
- Jones, S. V. (2015). Ending bacha bazi: boy sex slavery and the responsibility to protect doctrine. *Ind. Int'l & Comp. L. Rev.*, 25, 63.
- Journet, N. (2009). Kültür Nedir?. *Evrenselden Özele Kültür*, 15-28.
- Kadariya, S. ve Aro, A.R. (2015). Chhaupadi Practice in Nepal – Analysis of Ethical Aspects. *Medicolegal and Bioethics; Macclesfield*, 5, 53 – 58.
- Kandala, B.N., Nwakeze, N., Kandala, I.I. ve Ngianga, (2009). Spatial Distribution Female Genital Mutilation in Nigeria,
- Karadeniz, S. (2007). Gelenek üzerine bir okuma denemesi “Geçmişle gelecek arasında gelenek. *Milel ve Nihal*, 4(2), 29-47.
- Karaman, İ.M. (2017). Sosyokültürel, Etik, Tıbbi ve İslami Perspektiften Kız Çocuklarda ve Kadınlarda Sünnet, Female Circumcision From Sociocultural, Ethical, Medical and İslamic Perspectives. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 125 - 130.
- Kaytez, N., Yüceliyiğit, S., Kadan, G. (2018). Çocuğa Yönelik İstismar ve Çözüm Önerileri. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(1), 18 – 24.
- Kocacık, F. (2011). Şiddet Algısı Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 1 – 7.
- Kroeber, A.L. (1952). *Kültürün Doğası*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). Ergenlik Psikolojisi, *Remzi Kitabevi*, 2.Baskı İstanbul.
- Kunt, Veysel (2003). Suç ve Çocuk, *Ankara Ün.,SBE., Sosyal Antropoloji ABD.*, Yüksek Lisans Tezi.
- Kütük, M. ve Bilaç, Ö. (2017). Çocuklarda ve Adölesanlarda Duygusal Duygusal İstismar ve İhmal. *Türkiye Klinikleri*, 3(3), 181 – 187.
- Lama, D. Kamaraj, R. (2015). Maternal and Child Health Care in Chhaupadi Pratha, Social Seclusion of Mother and Child After Delivery in Achham, Nepal. *Public Health Research Series*, 4, 22 – 33.

- Letizia, C. (2013). The Goddess Kumari at the Supreme Court: Divine Kinship and Secularism in Nepal. *Focaal – Journal of Global and Historical Anthropology*, 67, 32 – 46.
- Leye, E. (2007). Deblonde Jessika, Anon – Garcia Jose, Johnsdotter Sara, Kluitse – Kwateng Adwoa, Curiel- Weil Linda, Temmerman Marjeon. An Analysis of the Implamentation of Laws With Regard to Female Genital Mutilation in Europe. *Crime Law and Social Change*, 47(1), 1 – 31.
- Malatyali, M. (2014). Türkiye’de ‘Çocuk Gelin’ Sorunu. *Nesne Dergisi*, 2(3), 27 – 38.
- Malinowski, B. (1926). *Antropology and Administation*, Nature.
- Malinowski, B. (2003). *Yabani toplumda suç ve gelenek* (Vol. 9). Epsilon Yayıncılık Ltd. Sti.
- Menek, N. ve Taşdöven, U. (2021). Adli Bilimlerde Kriminalistik ve Luminol. *Adli Bilimler ve Suç Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 3-17.
- Merkezi, ABKH. (2008). İnsanlığın Namus Lekesi: Töre Cinayetleri. *Ankara Barosu Dergisi*, 66(4), 17 – 19.
- Metinyurt, H.A. ve Sarı, H. Y. (2016). Sağlık Çalışanlarının Çocuk İhmali ve İstismarını Tanıma Düzeyleri. *Çocuk ve Medeniyet*, 1, 101 – 121.
- Mukherjee, S. (2014). Raja Rammohun Roy and the Status of Women in Bengal in the Nineteenth Century. *Sydney Studies in Society and Culture*, (13), 41 – 65.
- Ngunshi, B.R. (2011). Breast Ironing... A Harmful Practice That Has Been Silenced For Too Long. *Gender Empowerment and Development*, 1 – 10.
- Nisya, C., Sunarko, B. S. ve Trihartono, A. (2018). In Education We Trust: Combating Human Insecurity of Bacha Bazi in Afghanistan. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. *IOP Publishing*, 243(1), 1 – 8.
- Nişancı, N.Z. (2012). Toplumsal Kültür – Örgüt Kültürü İlişkisi ve Yönetim Üzerine Yansımaları. *Journal of Life Science*, 1279 – 1293.
- Okeke, T.C. Anyaehiya, U.S. Ezenyeaku, C.C.K. (2012). An Overview of Female Genital Mutilation in Nigeria. *Annals of Medical and Health Sciences Research*, 2(1), 70 – 73.
- Oppenheimer, H. (2016). The First Crimes, İlk Suçlar. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 271 – 288.
- Özberk, V.Ö. (2006). *TCK İzmir Şerhi, Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özermken, N. ve Gölbaşı, H. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet, *Akademik Bakış Dergisi*, 28, 1 – 19.
- Öztep, İ.C. (2010). *Duygusal İstismar Algılayan ve Algılamayan Ergenlerin Kaygı Düzeyleri ve Denetim Odaklarının Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi), Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pamir, A. (2009). Orta – Asya Türk Hukukunda Töre Kavramı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58(2), 359 – 376.

- Pelendecioğlu, B. ve Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49 – 62.
- Polat O. (2001). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı Tanımlar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Polat, O. (2020). Adli Tıp: Tıpla Hukukun Kesiştiği Yer. *Farklı Boyutlarıyla Sağlık*, 27 – 33.
- Pouthier. M. (2017). La Culture Comme Dictionnaire. *Revue De l'enfance Et De l'adolescence*, 2, 21 – 52.
- Qobil, R. (2010). *The Sexually Abused Dancing Boys of Afghanistan*. BBC World Service.
- Rahimov, İ. (2014). *Suç ve Ceza Felsefesi*. İstanbul: Eko Avrasya Yayınları.
- Ranabhat, C. Kim, C.B. Choi, E.H. Aryal, A. Park, M.B. Doh, Y.A. (2015). Chhaupadi Culture and Reproductive Health of Women in Nepal. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 27(7), 785 – 795.
- Ransure P.V. ve Preamsagar P.S. (2020). Women and Social Change in Nineteenth Century India. *Journal of Humanities and Social Studies*, 2(4), 221 – 226.
- Rudy, H. (2017). Trauma Complexe Et Processus De Reconstruction... D'un Jeune Bacha Bazi Afghan. *Revue De l'enfance Et De l'adolescence*, 2, 69 – 79.
- Rushemeza, I. (2022). Breast in Sub – Saharan Africa: Colonial Ideologies and the Cultural Control Over Women and Breast – Feeding Mother's Breast's. *Women, Culture and Society*, 1- 17.
- Saldırım, M., & Karacık, N. (2002). Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalleşmesi Projesi. *I. Ulusal Çocuk ve Suç Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu Bildiriler*.
- Sapir, E. (1932). Cultural anthropology and psychiatry. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 27(3), 229.
- Schut, M., Baarle, E.V. (2017). Dancing Boys and the Moral Dilemmas of Military Missions, the Practice of Bacha Bazi in Afghanistan. 3, (s. 77 – 90). *International Security and Peacebuilding, Africa, the Middle East, and Europe*. Edited By: Abu Bakar Bah.
- Selçuk, E. ve Malbeği, E. (2010). *Ceza Hukuku*. İstanbul: İstanbul Barosu Yayınları.
- Selçuk, S. (2014). *Suç, Suçun Öz Nitelikleri ve Tanımı*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Sertler, Ş. (2002). *Kronik Hastalık Tanısı Konmuş Hastanede Yatan 6 Yaş Üstü Çocuklarda Duygusal İhmal ve İstismarın İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Shahrani, N.M. (2002). War, Factionalism and the State in Afghanistan. *American Anthropologist*, 104(3), 715 – 722.
- Shajjan, S. J. (2018). The Revised Afghanistan Criminal Code: An End For Bacha Bazi.
- Shamsuddin, M. (2020). A Brief Historical Background of Sati Tradition in India. *Religion and Philosophical Research*, 3(5), 44 – 63.

- Shaw, S.M., Barbaur, N. S., Duncan, P., B., Kryn, F. ve Nichols, J. (2018). Women's Lives Around the World. A Global Encyclopedia, *Africa and the Middle East*, 1, 451.
- Shingal, A. (2015). The Devadasi System: Temple Prostitution in India. *UCLA Women's Law Journal*, 22(1), 107 – 122.
- Soyer, S. (2014). Kadın Sünneti: Kültürel Dayanakları ve Yol Açtığı Sorunlar. *Ekev Akademi Dergisi*, 60, 403 – 414.
- Şahin, H.H. (2017). Hindistan'da dul olmak "Sati Uğruna Diri Diri Yakılan Kadınlar." *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(Kadın Özel Sayısı), 61 – 73.
- Şahyar, A.D. (2017). İnsan Hakları İhlali Olarak Kadın Sünneti. *Ulakbilge*. 5(3,) 1047 – 1065.
- Tamang, B. (2017). *Redefining of Kumari Myth in Rashmila Shakya's From Goddess to Mortal* (PhD Thesis), A Thesis Submitted to the Central Department of English.
- Tan, Z. (2017). Kur'an Öncesi Toplumda Kız Çocukları İle İlgili Yanlış Tutumlar ve Hz. Fatıma Prototipi Üzerinden İlişkilerin Yeniden İnşası. *İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (10), 85-104.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi*, 35, 82 – 86.
- Tchoukou, J.A. (2014). Introducing the Practice of Breast Ironing as a Human Rights Issue in Cameroon. *Civil & Legal Sciences*, 3(3), 1- 18.
- Terpstra, N. (2020). Rebel Governance, Rebel Legitimacy and External Intervention: Assessing Three Phases of Taliban Rule in Afghanistan. *Small Wars & Insurgencies*, 31(6), 1143 – 1173.
- Tezcan, M. (2008). Aile ve Akrabalık Sistemleri. *Kültürel Antropoloji (Giriş)*. İstanbul: Maya Akademi.
- Thakur, P. (2020). Khaled Hosseini's the Kite Runner: Unveiling the Trauma of Adolescent Boys Trapped in Afghanistan's Culturally Legitimised Paedophilia Bacha Bazi. *Rupkatha Journal on Interdisciplinary Studies in Humanities*, 12(5), 1 – 10.
- Thakuri, D.S. Thapa, R.K. Singh, S. Khanal, R.B. (2021). A Harmful Religio – Cultural Practice (Chhaupadi) During Menstruation Among Adolescent Girls in Nepal: Prevalence and Policies for Eradication. *Plos One*, 16(9), 1 – 22.
- Thapa, R. (1973). *Women in Nepal*. Presented to the Asia Society.
- Tıraşçı, Y. ve Gören, S. (2007). Çocuk İstismarı ve İhmali. *Dicle Tıp Dergisi*, 34(1), 70 – 74.
- Tochukwu, C.O, U.S.B. ve Anyaehie, C.C.K. (2012). Ezenyeaku, an Over View of Female Genital Mutilation in Nigeria.
- Torri, M.C. (2009). Abuse of Lower Castes in South India: The Institution of Devadasi. *Journal of International Women's Studies*, 11(2), 31 – 48.
- Tuğrul, G.Y. (2018). Erken Yaşta Evlendirilen Kadınların Evlilik Süreçleri, Deneyimleri ve Sonraki Yaşamları Üzerine Nitel Bir Çalışma. *Sosyoloji Notları*, 2(1), 2 – 38.

Turhan, E. ve Sangün, Özlem, İ.T. (2006). Birinci Basamakta Çocuk İstismarı ve Önlenmesi. *STED*, 15(9), 153 – 157.

Uğurlu, Z. ve Gülşen, İ. A. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuki Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1,1, 1 – 24.

Upadhyay, P. (2017). Menstruation Pollution Taboos and Gender Based Violence in Western Nepal. *The NEHU Journal*, 11(2), 101 – 111.

Ünlü, A. (2007). Şiddete gülmek: geleneksel Türk tiyatrosunda şiddet ve mizah. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 24(24), 27-41.

Ünver, Y. (2003). *Ceza Hukukuyla Korunması Amaçlanan Hukuksal Değer*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Verma, S. (2019). Why the Issue of Bacha Bazi Deserves. *International Attention*, 13(2), 1 – 48.

Weekly, J. (2014). Crime or Culture.

Williams, R. (2017). *Kültür ve Toplum 1780 – 1950*, Çev: Uygur Kocabaşoğlu. İstanbul: İletişim Yayınevi.

World Health Organization (2001). Who Guidelines On the Mangement of Health Complications From Female Genital Mutilation.

World Health Organization (2014). Violence Against Women.

Yıldırım, A. (2014). Sosyo – Kültürel Yapı ve Suç Olgusu Arasındaki İlişki: Malatya İli Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 1 – 7.

Yıldırım, D. (2000). Türk Sözel Kültüründe Süreklilik, Osmanlı Hanedanlığı Döneminden Cumhuriyete. *Türkbilig*, 32 - 45.

Yıldız, C.M. (2008). Türkiye’de Töre Baskısına Bağlı İntiharlar ve Töre Cinayetleri. *Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(16).

Yiğit, İ. ve Erden, G. (2015). Çocukluk Çağı İstismar Yaşantıları ile Genel Psikolojik Sağlık Arasındaki İlişkide Erken Dönem Uyum Bozucu Şemaların Aracı Rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 47 – 59.

Yolcuoğlu, İ.G. (2010). Çocukların İhmal – İstismara Uğramasında Aile ve Çocuklara Yönelik Risk Faktörleri ve Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21, 1.

Yüksel, A.B. (2016). Kadına Yönelik Şiddet ve Töre Cinayetleri. Yüksek Lisans Tez. *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 1 – 155.

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal, K.M. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69 – 78.

İnternet Kaynakları

<https://elcomercio.pe/viu/actitud-viu/ilustracion-peruana-sobre-violencia-contra-la-mujer-gana-concurso-en-turquia-pepe-sanmartin-don-quichotte-noticia/.html>

<https://globalenstitü.com/konu/hukukun-temel-kavramlari/.html>

<https://www.muhalif.com.tr/haber/kan-donduran-afgan-gelenegi-bacha-bazi-22576.html>

<https://koridor.yeditepe.edu.tr/yasam/nepalin-tanrica-cocuklari-kumariler.html>

<https://ktmguide.com/listing/kumari-bahal/.html>

<https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/kumari-ganesh-bhairab-nepals-living-deities-are-now-on-a-tour/a-tradition/slideshow/86452954.cms.html>

<https://www.nationalgeographic.com/es/mundo-ng/grandes-reportajes/las-diosas-vivientes-de-nepal-9539.html>

<https://www.sabah.com.tr/dunya/kiz-bebegi-diri-diri-gomerken-yakalandilar-kan-donduran-son-dakika-haberi-4794771.html>

[https://www.wemjournal.org/article/S1080-6032\(14\)00284-1/fulltext.html](https://www.wemjournal.org/article/S1080-6032(14)00284-1/fulltext.html)

<https://playtusu.com/haber/2015/03/15-yasinda-bir-kiz-dunyanin-neresinde-evlenmeye-zorlanabilir/.html>

<https://paintmaps.com/tr/harita-grafikleri/48/Kamerun-harita-grafigi.html>

<https://www.sondakika.com/fotogaleri/tecavuzden-korunmak-icin-iskence-gibi-yontem/.html>

<https://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/features/Trokosi-Ewes-And-The-Israelites-117122.html>

<https://www.derintarih.com/oteki-tarih/hint-alt-kitasinda-bir-cahiliye-adeti-sati/.html>

<https://indianexpress.com/article/who-is/who-is-raja-ram-mohan-roy-brahmo-samaj-5186268/.html>

<https://bilimdili.com/dusunce/arkeolojik-bulgulara-gore-erkek-sunnetinin-tarihi/.html>

<https://www.cnnturk.com/fotogaleri/dunya/kadin-sunneti-nedir?page=4.html>

<https://gaiadergi.com/nijeryada-tarihi-adim-kadin-sunnetleri-artik-yasak/.html>

<https://hipokampusakademi.com/kadin-sunneti-nedir-ve-ruh-sagligini-nasil-etkiler/.html>

<https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/208322-nepal-de-kadinlarin-ugradigi-en-buyuk-ayrimcilik-chhaupadi.html>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38390217#:~:text=Nepal%27de%20polis%2C%20regl%20oldu%C4%9Fu,kad%C4%B1nlar%20%27kirli%27%20olarak%20g%C3%B6r%C3%BCl%C3%BCyor.html>

<https://narthaki.com/info/articles/art171.html>

<https://www.yerbilgisi.com/guneydogu-anadolu-bolgesi-haritasi/.html>

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44923004#:~:text=Somali%3A%20S%C3%BCnnet%20edilen%2010%20ya%C5%9F%C4%B1daki%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocu%C4%9Fu%20kan%20kayb%C4%B1ndan%20%C3%B6ld%C3%B>

C.-

[23%20Temmuz%202018&text=Somali%27de%20mahalledeki%20bir%20kad%C4%B1n,s%C3%B6yleyerek%20s%C3%BCnnet%C3%A7iden%20davac%C4%B1%20olmayacaklar%C4%B1n%C4%B1%20a%C3%A7%C4%B1klad%C4%B1.html](https://www.ntv.com.tr/turkiye/adanada-kadin-kiligi-girip-tore-cinayeti-isledi,8FvvTqRo2kGw68WSv_78vQ.html)

https://www.ntv.com.tr/turkiye/adanada-kadin-kiligi-girip-tore-cinayeti-isledi,8FvvTqRo2kGw68WSv_78vQ.html

